

Discriminatie

Bestuur wil dialoog | p.4 |

Thuiswerken

Beleid na corona | p.4 |

The teacher of the year is...

Arie Nieuwenhuizen | p.24 |

RESOURCE ^[NL]

Voor iedereen van Wageningen University & Research

nr. 19 – 18 juni 2020 – 14e jaargang

Under construction

Vijf updates van de campus | p.22

Martjan + Jako watertank

WUR-medewerkers gebruiken allerlei apparaten.

In deze aflevering Martjan Prins (Facilitair Bedrijf), groenverzorger bij Donker Groen.

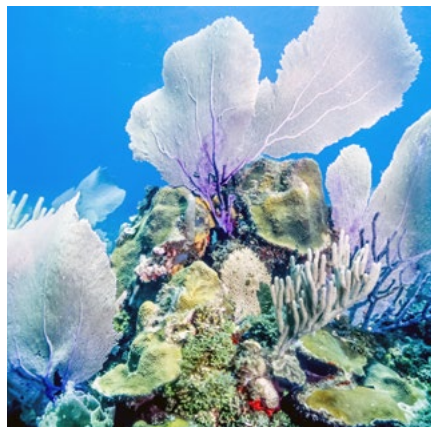
SPROEIEN IN HET GROOT

Ze zien 'm waarschijnlijk graag komen, de planten en bomen op de campus. Al sinds eind maart krijgt het groen regelmatig water. En dat is nodig. De aanhoudende droogte maakt overleven tot een strijd. Prins gebruikt een giertank als gieter. Het water komt van een WUR-bron bij Nergena. De tank maakt het mogelijk om scheutig te zijn. 'Ik stop pas als de grond modderig is. De grond moet doordrenkt zijn. Anders worden de planten lui en wortelen ze alleen maar oppervlakkig.'

© RK, foto Sven Menschel

>> INHOUD

nr. 19 – 14e jaargang

>> **11**
ZONNECRÈMES
Schaden het koraal

>> **12**
PETRA HELLEGERS
Over omgaan met droogte

>> **18**
GEEN INSpraak IN PENSIOENPREMIE
Is dat erg?

EN VERDER

- 5 Aanmeldingen universiteit in de min
- 7 Live vragenuur over de corona-universiteit
- 8 Zet koffiestruik in voedselbos
- 20 Buitengewoon hoogleraar Arthur van Zanten: 'Voeding speelt belangrijke rol in herstel'
- 26 Luide roep om onderzoek naar racisme binnen WUR
- 27 Sleutelfiguren: op bezoek bij onze technisch gebouwenbeheerder
- 30 **NIEUW** Ontmoet onze nieuwe blogger Katrin Heidemeyer

NOOIT AF

Is de campus ooit af? Ik werk nu ruim tien jaar op deze vierkante kilometer en in die tijd is de campus altijd een bouwput geweest. En wéér staat een aantal forse panden op het punt opgeleverd te worden. Een virusje verder en je herkent je eigen campus niet meer. Voor de thuiswerkers hebben we daarom de ontwikkelingen (zie pagina 22 en 23) in beeld gebracht. En hiermee houdt het niet op. Na de zomer gaat de schop de grond in voor het Dialogue Center. En de voorbereidingen voor een nieuw researchgebouw zijn in volle gang. Corona of geen corona. De strook bij Plus Ultra II is vrijwel af, maar voor de overkant van de Mansholtlaan zijn grootse plannen voor nog meer bedrijvigheid. En dan is daar nog de mogelijke rondweg om de campus. De campus is als het leven zelf: het is nooit af.

Roelof Kleis, wetenschapsredacteur

>> [Stikstofproblemen verminderen in vijf stappen | p.14](#)

BELEID VOOR THUISWERKEN NA CORONA

Thuiswerken is door corona op dit moment de norm. Maar hoe gaat dat straks, als de crisis voorbij is? Nieuw thuiswerkbeleid is in de maak.

Het klinkt in deze tijd misschien raar, maar eigenlijk heeft WUR helemaal geen thuiswerkbeleid. Beleidsmatig is er niks geregeld, beaamt directeur Facilitair Bedrijf Peter Booman. Thuiswerken is niet verboden. Werknemers kunnen op individuele basis afspraken maken met hun leidinggevende over thuiswerken. Vanwege een lange reistijd bijvoorbeeld of om andere redenen. Maar beleid is er niet en dat gaat veranderen. 'Door de coronacrisis is de drempel weggevallen om thuis te gaan werken. Het is meer gewoon geworden en dat zal ook gevolgen hebben voor de periode na de crisis', zegt Booman. 'We gaan niet permanent thuiswerken, want het heeft ook zijn nadelen. Het structureel thuiswerken wordt door

veel mensen als vermoeiend ervaren. En mensen missen de sociale contacten.'

In opdracht van de raad van bestuur is een werkgroep onder leiding van Myrte Marechal (Human Resources) bezig om dat nieuwe beleid op poten te zetten. Daarbij komen tal van aspecten aan de orde, zoals het effect van thuiswerken op het samenwerken, de beveiliging van data, IT-voorzieningen, de interactie met studenten, promovendi en klanten, de sociale cohesie, de gevolgen voor de gebouwen en wetgeving.

MYWURSPACE

Wetgeving is een belangrijk aspect. Bij vrijwillig thuiswerken is volgens de Arbo-wet de werkgever niet verantwoordelijk voor de werkplek. Bij verplicht structureel thuiswerken is dat volgens Booman mogelijk wel zo. 'Maar ik vermoed niet dat een vorm van verplichting bij onze organisatie aan de orde is.' Volgens Booman is het ook niet zo dat thuis-

FOTO: SHUTTERSTOCK

werken zal worden gestimuleerd om zo de ruimtenood op de campus op te vangen.

Als meer mensen thuis gaan werken, zal dat desondanks wel gevolgen hebben voor de huisvesting. Het huisvestingsplan MyWURspace is mede om die reden tijdelijk in de ijskast gezet. Dit concept, dat vlak voor de corona-uitbraak werd gelanceerd, wil faciliteren dat werkzaamheden en de plek waar je die

doet beter op elkaar afgestemd zijn. Per saldo moet dat leiden tot een effectiever ruimtegebruik.

De werkgroep moet in september het advies afhebben. Daarna vindt herijking van MyWURspace plaats. De werkgroep kan zich voor WUR-brede input onder meer baseren op de pulse-metingen, kleinschalige enquêtes onder WUR-medewerkers. Een eerste meting vond in april plaats. **RK**

Petitie: onderzoek racisme binnen WUR

BESTUUR WIL DIALOOG OVER DISCRIMINATIE

Een petitie die WUR oproept om onderzoek te doen naar racisme binnen de organisatie en het curriculum werd in korte tijd ruim tweeduizend keer ondertekend.

WUR's bestuursvoorzitter Louise O. Fresco reageerde op de petitie door een dialoog over discriminatie aan te kondigen. Woordvoerder Simon Vink: 'We willen met studenten en medewerkers uit met verschillende groepen binnen WUR in gesprek over of en hoe zij buitensluiting en discriminatie ervaren. Waar en hoe spelen racisme, uitsluiting en ongewenst gedrag een rol spelen in onze organisatie? Op basis daarvan kijken we wat we er aan kunnen doen. Eén ding moet duidelijk zijn: binnen WUR is géén ruimte voor discriminatie.' Volgens Vink moet het gesprek breed in de organisatie gevoerd worden. 'Zodat het kan bijdra-

gen aan het bepalen welke stappen we kunnen zetten om racisme bespreekbaar te maken, te mitigeren en te voorkomen.'

'NEVER STATE THE OBVIOUS'

Waar andere organisaties en bedrijven na de dood van George Floyd hun solidariteit met de *Black Lives Matter*-beweging lieten blijken door hardop een standpunt in te nemen, bleef het stil in Wageningen. 'Binnen onze internationale, multiculturele gemeenschap is er geen ruimte voor welke vorm van exclusiviteit dan ook', zegt Vink. 'Niet op basis van afkomst, religie, cultuur, gender, enzovoort. Dan geldt: *never state the obvious*, wat duidelijk is hoeft je niet te benadrukken. We brengen ook geen verklaring uit dat binnen WUR de Nederlandse grondwet van toepassing is.'

WUR doet veel goed, benadrukt

FOTO: SVEN MENSCHEL

Vink, al is dat volgens hem niet altijd even zichtbaar. 'We hebben vertrouwenspersonen, studentendecanen, integriteitscodes, codes voor omgangsvormen, diversiteitsdagen, een *One World Week*, een commissie ongewenst gedrag. Alleen gaat het er nu even niet om wat we goed doen, maar om het feit dat er toch veel mensen zijn die zich buitengesloten of gediscrimineerd voelen. Bij "grote discriminatie", zoals het

abjecte gedrag naar onze Chinese medestudenten in Bornsesteeg, is het overduidelijk, maar uiteindelijk gaat het om een cultuur van inclusiviteit. Daar moeten we met de hele organisatie aan werken en elkaar erop kunnen aanspreken als we ervaren dat nodig is.' **LZ**

Op pagina 26 staat een interview met WUR-student en initiatiefnemer van de petitie Jerry Gumbs.

DIT ZIJN WUR'S VIER BESTE VAKKEN

Op 9 juni zijn de Excellent Education Prizes uitgereikt door rector magnificus Arthur Mol en onderwijsdecaan Arnold Bregt. Dit zijn de winnaars.

Het vak *Social-Scientific Analysis of Environmental Issues*, gegeven door Mattijs Smits, gaat over de vraag in hoeverre sociale wetenschappen verschillen van natuurwetenschappen.

Het doel is om studenten bewust te maken hoe theorieën uit de sociale wetenschappen een rol kunnen spelen in de analyse van milieuproblemen. Een tweede winnaar is het vak *Analysis and Design of Organic Farming Systems*. Walter Rossing coördineert het vak, dat hij samen geeft met tien ande-

re docenten. Studenten kijken naar het herontwerpen van landbouwproductiesystemen met het oog op voedselveiligheid en de uitputting van natuurlijke hulpbronnen. Hoogtepunt: een tiendaags verblijf op een boerderij, aldus een student. 'Interactie met de boeren is geweldig om lesstof te linken aan de "echte wereld".'

PLANTEN ZIJN COOL

Birgits Boogaards vak *African Philosophy* is de derde winnaar. Het vak laat de Afrikaanse perspectieven op problemen, oplossingen en innovaties gerelateerd aan ontwikkelingskwesaties zien. Daarnaast leren studenten om kritisch te kijken naar hun eigen achter-

grond. Eén verbeterpuntje volgens een student: dat het geen verplicht vak is.

Het vak *Structure and Function of Plants*, gecoördineerd door Leonie Bentsink, is de vierde winnaar. Het vak behandelt de structuur, ontwikkeling en fysiologie van planten op celniveau, weefselniveau en de gehele plant. Docenten Han-nie van der Honing en Kris van 't Klooster leggen complexe onderwerpen simpel en enthousiast uit. 'Ik had niet verwacht dat planten zo cool waren', schreef een student. **LZ**

De vakken zijn genomineerd op basis van vakevaluaties. Prijswinnaars ontvangen duizend euro om te investeren in het onderwijs.

FOTO: SHUTTERSTOCK

▲ Hoogtepunt van het winnende vak *Analysis and Design of Organic Farming Systems* is een tiendaags verblijf op een boerderij, aldus een student.

AANMELDINGEN UNIVERSITEIT IN DE MIN

WUR houdt rekening met een beperkte daling van het aantal eerstejaars bachelorstudenten. De aanmeldcijfers van het aantal masterstudenten zijn nog onbetrouwbaarder dan gewoonlijk door de coronacrisis. De onderwijsafdeling van de universiteit verwacht in het nieuwe studiejaar 50 tot 75 minder bachelorstudenten dan dit studiejaar, een daling van 3

tot 5 procent. De verwachting is dan dat er op 1 oktober tussen de 1475 en 1500 bachelorstudenten zijn. Het aantal buitenlandse bachelorstudenten zal naar verwachting fors afnemen door de coronacrisis en dan met name de studenten van buiten de Europese Unie. Ook bij de masterstudenten houdt de universiteit rekening met minder aanmeldingen,

met name uit landen buiten Europa. Elk jaar melden zich zo'n 8.000 a 10.000 studenten van buiten de EU in Wageningen aan, maar veruit de meesten hebben geen beurs om daadwerkelijk naar Wageningen te komen. De grote vraag dit jaar is hoe groot de invloed van de coronacrisis is op de komst van deze groep studenten. **AS**

© COLUMN|VINCENT

Lokdoos

Eind mei is Plus Ultra II opgeleverd. Het nieuwste gebouw op de campus is BREEAM Excellent gecertificeerd. Dat betekent – ik heb het even opgezocht – dat het ontzettend duurzaam is. Alleen BREEAM Outstanding is nóg duurzamer.

Die duurzaamheid zou 'm onder andere moeten zitten in de aankleding van het terrein rondom het gebouw. Ik ben even gaan kijken en, als het aantal schattige voorzieningen voor wilde dieren telt als maat voor duurzaamheid, snap ik best dat Plus Ultra II hoog scoort. Er hangt een bataljon nestkasten waar ik als koolmees keuzestress van zou krijgen, er staan insectenhôtels en ze hebben zelfs twee betonnen egelhuizen gemaakt.

'Het is hoog tijd om de rat te accepteren als een diersoort die erbij hoort'

Het contrasteert allemaal nogal met de zwarte plastic lokdozen met 'Caution! Do not touch! Rodenticide!', die er ook staan. Zulke dozen staan overal op de campus trouwens. Ze zijn ooit ontwikkeld om rattengif buiten te kunnen leggen zonder dat het andere diersoorten schaadt, maar intussen weten we dat dat helemaal niet zo goed werkt. Kleine vogels en zoogdieren kunnen alsnog bij het gif en via de vergiftigde ratten bereikt het gif roofdieren. In plaats van gif, kun je ook een klem in die dozen zetten. Ik hoop dus maar dat ze dat hebben gedaan. Ondertussen verbaast het me wel dat we uit duurzaamheidsoverwegingen zo ver gaan om egelhuizen te maken, maar tegelijkertijd ratten als ongedierte blijven zien. Als we echt een groene campus willen, is het volgens mij hoog tijd om de rat te accepteren als een soort die erbij hoort. **B**

Vincent Oostvogels (24) zoekt in zijn twee masteropleidingen Forest and Nature Conservation en Animal Sciences het kwetsbare raakvlak op tussen natuurbeheer en voedselproductie.

INGEZONDEN

Ook een mening over een actuele WUR-kwestie? Stuur je bijdrage van maximaal 350 woorden naar resource@wur.nl onder vermelding van 'ingezonden'.

'I HAVE STRONG FAITH IN THE ABILITY OF THE NATIONAL SECURITY LEGISLATION TO BRING BACK THE PEACEFUL AND CIVILIZED HONG KONG'

The 'Meanwhile in...' article in the last issue of *Resource* was all about Hong Kong. The article prompted a lot of comments from the Chinese community at WUR. WUR student Xin Li sent us this letter. He says: 'To achieve a peaceful and safe society, humanity has developed the society ruled by law.'

DISCUSSION

Recently, the National People's Congress of China passed the decision to authorize a national security law for Hong Kong, which is a perfection of Article 23 of the Hong Kong Basic Law. In 1997, when the text of Article 23 of the Basic Law was formulated when Hong Kong was handed over by the British to China, the Central Government and the Hong Kong parties reached a

consensus for perfecting it afterwards. The current protests about this decision in Hong Kong have brought Hong Kong back to the public's attention and triggered intensive discussions worldwide.

'Freedom never is, never was and never will be a question of "doing whatever I want"'

PROPER COMMUNICATION

In the past year, some protesters have expressed their wishes in respectful and peaceful ways, while other protesters have expressed their will by attacking innocent citizens, disrupting the traffic and obstructing stores. These actions seriously interfere with Hong Kong's

citizens' daily life, and have negatively impacted the stability of Hong Kong. The protests have involved school-age children, have obstructed ambulances, have occupied the airport, et cetera. This has not been reported properly by the

understanding and respect. Freedom never is, never was and never will be a question of 'doing whatever I want'.

RULED BY LAW

Freedom must be constrained to a certain degree. Otherwise, thieves, scammers and rapists can also declare that they cannot be punished by using the excuse of 'freedom'. To achieve a peaceful and safe society, humanity has developed the society ruled by law. Thereby, I have strong faith in the national security legislation as an approach to ensure that criminals will be punished, to protect the well-being of the people of Hong Kong, and to bring back the peaceful and civilized Hong Kong.

Xin Li, WUR-student

POLL OVER INVESTERINGEN PENSIOENFONDS

Toen Jarno Gieteling, onderzoeksmedewerker bij Food Process and Technology, de eerlijke pensioenwijzer er op nasloeg schrok hij. Hij startte een poll: willen zijn collega's lid zijn van een pensioenfonds dat onder andere investeert in olieboringen op de Noordpool?

De eerlijke pensioenwijzer wordt jaarlijks opgesteld door verschillende partijen zoals Amnesty International en Milieudefensie en onderzoekt waar pensioenfondsen in beleggen. Gieteling is bezorgd omdat het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP), waar alle WUR-medewerkers verplicht bij zitten, investeert in gas- en olieboringen op de Noordpool. 'Ik wil niet aangesloten zijn bij een pensioenfonds dat daar geld in investeert en vind het niet passen bij een organisatie als WUR, die bewust werkt aan verduurzaming.'

VERPLICHT

Gieteling kaartte het eerder aan bij HR, maar kreeg te horen dat hij geen keuze heeft. WUR-jurist Marleen de Vries: 'Het lidmaatschap van het ABP is onderdeel van de CAO Nederlandse Universiteiten en alle universitaire medewerkers nemen deel aan dit pensioenfonds.' Het ABP heeft wel een verantwoordingsorgaan van 48 leden (vertegenwoordigers van werknemers, werkgevers en pensioengerechtigden), dat het pensioenfonds gevraagd en ongevraagd adviseert over beleid en achteraf het bestuur beoordeelt.

POLL

Voor Gieteling is de kous daarmee niet af. Hij plaatste een poll op intranet en krijgt veel bijval van collega's. Hij nam contact op met het pensioenfonds en dat liet weten dat 'ABP zich ervan bewust is dat de olie- en gaswinning in het poolge-

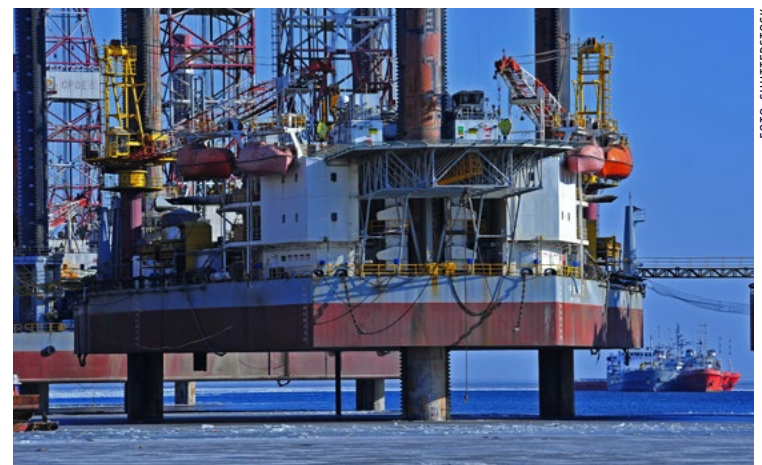

FOTO: SHUTTERSTOCK

bied risico's met zich meebrengt' en dat er met bedrijven die in het poolgebied actief zijn 'afspraken zijn over hun strategie én de voorzorgsmaatregelen ze treffen om milieuschade te voorkomen. Deze bedrijven hebben aangetoond dat ze voldoen aan de regelgeving die voor het gebied geldt.'

Gieteling hoopt dat het pensioenfonds zijn beleid zal heroverwegen wanneer blijkt dat veel medewerkers het oneens zijn met de investeringen. Zie ook de rubriek *Opinie* op pagina 18 waarin *Resource* WUR-medewerkers naar hun mening vroeg. **TL**

LIVE VRAGENUUR OVER DE CORONA-UNIVERSITEIT

Resource organiseerde op 8 juni een online en live vragenuur over de corona-universiteit in het nieuwe studiejaar. Medewerkers en studenten konden hierover vragen stellen aan WUR-bestuurslid Arthur Mol en onderwijsdirecteur Arnold Bregt.

Zo'n zestig medewerkers en studenten volgden het vragenuurtje en konden vragen stellen via Twitter. Ook had *Resource* studenten en personeelsleden uitgenodigd die eerder vragen hadden gesteld en kanttekeningen gemaakt bij het coronabeleid.

Zo vroegen studenten zich af of ze deze maand, tijdens de afronding van periode 6, weer bijeen mogen komen op de campus. 'We kunnen ons voorstellen dat studenten een of twee interactie-bijeenkomsten met de docent hebben en hun presentatie aan het eind van periode 6 op de campus doen, antwoorde Arnold Bregt. 'Maar doe dat in overleg met de docent, want het is niet de bedoeling dat iedereen weer naar de campus gaat deze maand.'

Een buitenlandse student, die sinds februari een master doet in Wageningen, wilde graag net als de eerstejaars voorrang krijgen om de campus en het Wageningse onderwijs beter te leren kennen. Dat leek rector Arthur Mol een goed idee. 'Ik denk dat we deze groep ook voorrang moe-

ten geven bij onderwijs op de campus, omdat ze nu geen kennis hebben gemaakt met elkaar en met ons interactief face-to-face onderwijs.'

PRACTICA

Mol herhaalde dat 25 tot 30 procent van het onderwijs komend studiejaar op de campus kan worden aangeboden. WUR heeft de practicazalen deze maand coronaproof gemaakt en gaat tests doen hoeveel studenten ze kan toelaten bij de practica. 'Op basis van die ervaring gaan we het lesrooster aanpassen en weten we beter welk onderwijs we on campus kunnen aanbieden.'

Op één vraag hadden Mol en Bregt geen antwoord. Docent Ignas Heikoning stipte aan dat surveillanten mogelijke examenfraude hebben geconstateerd tijdens de online examens. Die gevallen moeten beoordeeld worden door de docenten en examencommissies, maar die hebben hier geen ervaring mee. Wat nu? Bregt: 'Dat weet ik nog niet, mogelijke fraude bij online examens is een lastig issue. We evalueren de examens met de opleidingen en bespreken de twijfelgevallen met de examencommissies.'

HERKANSEN KAN

Overigens kunnen studenten die examens niet hebben gehaald, in augustus gewoon herkansen. In

het Engelstalige interview met Bregt en Mol in *Resource* magazine stond abusievelijk dat de universiteit geen hertentamens aanbiedt in augustus, maar dat klopt niet. 'Er zijn, zoals gebruikelijk, herkansingen in augustus', zegt

Mol. 'Alleen zijn het dit keer online hertentamens.' **AS**

Lees alle vragen die tijdens het vragenuurtje aan Mol en Bregt zijn gesteld terug op de website van Resource www.resource.wur.nl

DEEL VAN KANTOREN GAAT 15 JUNI WEER OPEN

Het Corona Exit Strategie Beleid en Protocol Team van WUR heeft overlegd hoeveel kantoorplekken weer veilig in gebruik genomen kunnen worden per 1 juli, kijkend naar de 1,5 meter afstand en ventilatiecapaciteit. Per gebouw op de campus is er een 'maximale coronacapaciteit' bepaald. Met pijlen, looproutes en instructiekaartjes zijn de locatiemanagers op dit moment druk doende om de 'exitstrategie' van WUR gestalte te geven. In die strategie is onder andere bepaald hoeveel werkplekken er per gebouw weer in gebruik kunnen worden genomen. Die werkplekken moeten interactief onderwijs en bepaald onderzoek mogelijk maken en personele knelpunten oplossen. Per gebouw is een stafdirecteur verantwoordelijk voor deze corona-inrichting.

UPFIELD WIL R&D-CENTRUM OP DE CAMPUS

Upfield, de voormalige margarine-tak van Unilever, wil een Research & Developmentcentrum op de Wageningse campus. Dat maakte het voedingsbedrijf 10 juni bekend. Upfield Group, maker van bekende margarinemerken als Becel en Blue Band, wil vijftig miljoen euro investeren in een ultramodern Upfield Food Science Centre. Het bedrijf ziet de campus als een 'locatie van wereldklasse' voor voedselinnovatie. Het onderzoekscentrum moet voor eind 2021 gereed zijn.

Upfield was tot twee jaar geleden Unilever, maar toen werd Unilever-topman Paul Polman door aandeelhouders onder druk gezet om de aandeelhouderswaarde van Unilever te vergroten. Hij zette de margarine-tak van Unilever in de verkoop en die werd na een biedingsstrijd voor 6,8 miljard euro overgenomen door de investeringsmaatschappij KKR. Die continueerde de divisie onder de naam Upfield. Het nieuwe bedrijf wil kwaliteit en marge toevoegen aan de margarine-

merken Becel, Blue Band en Croma die nu als degelijke, relatief goedkope basisproducten te boek staan. Ook streeft de margarinemaker ernaar om kunstmatige ingrediënten, zoals kunstmatig citroenzuur, te vervangen, zodat alle ingrediënten voortaan plantaardig en van natuurlijke oorsprong zijn. Verder wil het bedrijf onder meer de plas-

FOTO: SHUTTERSTOCK

tic verpakkingen vervangen door duurzaam plastic en gerecyclede materialen. **AS**

Zet de koffiestruik in een voedselbos

Koffieplanten hebben schaduw nodig, zeker nu de aarde opwarmt. Daarom moeten er bomen worden aangeplant op koffieplantages, stelt Lucas de Carvalho Gomes. Hij bevestigt daarmee eerder Wageningse onderzoek.

Ruim de helft van de koffiegebieden in de Atlantische kustzone van Brazilië is in 2050 niet meer geschikt voor de koffieteelt, constateert De Carvalho Gomes op basis van een modelstudie. Zijn aanname daarbij is dat de temperatuur in dat gebied door de klimaatverandering zo'n 2 graden stijgt. Daar kan met name de koffiesoort Arabica slecht tegen. Agroforestry, het planten van bomen in de koffieplantages, biedt schaduw aan de koffieteelt, waardoor driekwart van de huidige koffieteelt behouden kan blijven in de Atlantische kustzone, concludeert de Braziliaanse promovendus, die vorige week promoveerde in Wageningen. Nieuw is deze conclusie niet. Vorig jaar presenteerde een groep internationale wetenschappers, onder wie de Wageningse Milena Holmgren Urba, een studie over agroforestry in de koffieteelt. Ze adviseerden de boeren om andere vruchtdragende bomen, zoals cacaoplanten, die weerbaar zijn tegen droogte en hoge temperaturen te introduceren in de koffieplantages.

Waar veel koffieplantages in Brazilië monoculturen zijn, focust de internationale studie met Holmgren Urba zich op Midden-Amerika, waar veel koffie van oudsher al in agroforestry-systemen wordt verbouwd. Toch heeft de Arabica ook in die systemen last van de klimaatverandering, legt Holmgren uit, onder meer omdat het instabiele weer de ziektedruk verhoogt. Zo is 70 procent van de koffieplanten in centraal Amerika aangetast met de bladziekte *coffee leaf rust*.

SAMEN STERK

De internationale studie, waarbij ook het World Agroforestry Centre betrokken is, adviseert een aanpassing van de gangbare agroforestry-systemen. Gedeeltelijke vervanging van koffie- door cacaoplanten is een van de aanbevelingen. Verder blijken ook mango-, guaven en avocadobomen, die allemaal voorkomen in deze 'voedselbossen', last te hebben van de

FOTO: SHUTTERSTOCK

De bodemtemperatuur van voedselbossen bleek gemiddeld 6 graden lager dan die van monoculturen

klimaatverandering. Door die deels te vervangen door meer klimaatbestendige fruitbomen, kunnen de voedselbossen zich aanpassen aan het klimaat.

Maar ook dit is niet het eerste WUR-onderzoek naar het belang van agroforestry voor de koffieteelt in Latijns-Amerika. Reeds in 2012 onderzochten de Wageningse bodemkundigen Ron de Goede, Mirjam Pulleman en Lijbert Brussaard met Braziliaanse collega's het belang van agroforestry voor de koffieteelt in het Atlantische regenwoud in Brazilië. Ze vergeleken acht voedselbossen met koffieboemen, vooral van kleine Braziliaanse familie-

bedrijven, met vier monoculturen waarbij de koffieboemen vol in de zon stonden. Daarbij vonden ze 230 verschillende boomsoorten in de voedselbossen, vrijwel allemaal inheemse soorten. De bodemtemperatuur in de voedselbossen was gemiddeld 6 graden lager dan die van de monoculturen. Hun conclusie was al: agroforestry dient zowel de biodiversiteit als de koffieproductie tijdens de klimaatverandering.

BOOMGRENSEN

De Carvalho Gomes verijnt die conclusie nu. Hij constateert dat het nu al te warm is voor koffieteelt onder een hoogte van 600 meter in de kustzone en dat in 2050 alleen nog koffieproductie zonder schaduwboomen mogelijk is boven de 800 meter hoogte. Bij die verschuiving 'de berg op' ontstaan conflicten tussen koffieboeren en natuurbeheerders, want veel natuurgebieden liggen nu boven 800 meter in de Braziliaanse kustzone. **AS**

AI-TEAMS PRODUCEREN DUURZAMER DAN TOMATENTELERS

AI-teams die de groentekas op afstand besturen, telen inmiddels efficiënter tomaten dan echte tuinders. Dat blijkt uit de tweede editie van de Autonomous Greenhouse Challenge.

‘Alle AI-teams presteerden beter dan de referentietelers,’ stelt Silke Hemming, onderzoeker bij Wageningen Plant Research en medeorganisator van de wedstrijd. De winnaar, Team AuTomatoes, haalde niet alleen de hoogste productie maar gebruikte ook de minste energie en water. Hun artificiële intelligentie (AI)-strategie werd als beste beoordeeld door de jury.

Vijf AI-teams teelden de afgelopen zes maanden cherrytomaten in een eigen kascompartiment van WUR Glastuinbouw in Bleiswijk. Daarbij namen ze de managementbeslissingen op afstand, door gebruik te maken van sensoren en aanwezige technologie in de kas. Wel waren er tuinbouwmedewerkers in de kassen voor gewashandelingen en het onderhoud van de sensoren en installaties.

CORONA

Het niveau van de artificiële intelligentie was sterk omhoog gegaan ten opzichte van de eerste editie, constateerde de jury op 8 juni. Alle AI-teams haalden een hoge productie van tomaten met een goede smaak en kwaliteit. Alleen ging de winnaar veel duurzamer met de grondstoffen om. Team AuTomatoes bestond uit onderzoekers, ingenieurs, consultants en studenten van TU Delft, Van der Hoeven

Horticultural Projects, KeyGene en Hoogendoorn Growth Management.

Een grote uitdaging voor de vijf AI-teams was het bergen en analyseren van data. Ze moesten volledig vertrouwen op digitale beelden en gegevens en konden niet, zoals de referentietelers, een rondje door de kas lopen. Maar ook de referentietelers konden halverwege de wedstrijd door de coronamaatregelen hun kas niet meer in en moesten hun beslissingen baseren op data, filmbeelden en telefonisch overleg met de hoofdteiler van WUR.

BELEMMERINGEN

‘De challenge laat zien dat het mogelijk is om groenten op afstand te produceren’, zegt Hemming. ‘In tijden van covid-19 geeft dit heel veel mogelijkheden. Alle beslissingen kunnen autonoom op afstand worden genomen.’ Maar er zijn ook nog belemmerende factoren voor een autonome kas. Er zijn objectieve data nodig over alle aspecten van de gewasproductie. Gebrek aan data is vaak een probleem en ook de interpretatie van die data kan nog beter. ‘Bovendien is meer onderzoek nodig hoe mensen en robots moeten samenwerken’, stelt Hemming. Pas dan zou er sprake zijn van volledig autonome kassen waarbij een computer de beslissingen neemt. Ook blijven er goed opgeleide mensen in de kas nodig voor onderhoud van de gewassen en technologie. Dat hun werk wordt overgenomen door robots, is voornamelijk toekomstmuziek. **AS**

FOTO: SILKE HEMMING

VISIE

Zonder plantentoctrooi meer nieuwe rassen?

Het Europese Octrooibureau besloot vorige maand dat er geen octrooien meer worden verleend op ‘essentiële biologische processen’ van planten. Een goede ontwikkeling, vindt Richard Visser, hoogleraar Plantenveredeling in Wageningen.

‘Ik vind het een goede zaak dat het Europese Octrooibureau luistert naar de maatschappelijke kritiek op plantentoctrooien. Die kritiek luidt dat octrooien de ontwikkeling van nieuwe gewassen belemmeren, omdat het bedrijf met het octrooi toestemming kan weigeren aan andere bedrijven om het gewas verder te verbeteren. Daarmee zouden octrooien met name grote veredelingsbedrijven bevooruden. Door ‘essentiële biologische processen’ in de plant niet langer octrooieerbaar te maken, kom je aan die kritiek tegemoet.’

Wat zijn essentiële biologische processen?

‘Het zijn processen en eigenschappen in een plant die er al zijn en die wij ontdekken en isoleren. Maar dat is multi-interpretabel. De eerste resistentiegenen tegen aardappelziekte kon je patenteren, want dat was nog nooit eerder gedaan en in die zin was het een nieuwe methode. Latere resistentiegenen kon je veel lastiger of niet meer patenteren. Onze kennis ontwikkelt zich snel, dus er zijn voorheen patenten verleend op ‘nieuwe’ biologische processen die we nu heel normaal vinden.’

Wat betekent dit voor kwekersrecht?

‘Het kwekersrecht wordt weer belangrijker in de plantenveredeling. In het kwekersrecht mogen andere veredelaars nieuwe rassen gebruiken om verder te veredelen. Vroeger hadden ze dan meestal tien jaar nodig om een beter ras te ontwikkelen, maar tegenwoordig -met steeds betere en snellere technieken zoals CRISPR/Cas- kan dat al in een paar jaar.’

Hoe kunnen veredelaars dan hun investering terugverdienen?

‘Daar moeten nieuwe regelingen voor ontwikkeld worden. Zo hebben veredelaars van mais al onderling afgesproken: de eerste drie jaar gebruiken we een nieuw ras van de concurrentie niet om mee verder te kruisen. Men respecteert elkaars ontwikkelingsvoorsprong, zodat ze de ontwikkelingskosten op de markt kunnen terugverdienen. Een andere optie is: de bedrijven gooien al hun patenten bij elkaar in een *licencing platform*. Als een concurrent jouw patent wil gebruiken om een ras verder te ontwikkelen, bepaalt een arbitragecommissie een marktconforme prijs die vervolgens voor iedereen geldt die dat patent wil gebruiken.’ **AS**

POEP BESTUDEREN VOOR GOUDEN HONDENVOER

Promovendus Evelien Bos (24) werkt samen met honden en hun baasjes aan een nieuw protocol dat bedrijven kunnen gebruiken bij het ontwikkelen van diervoeding. Bijdrage van de hond: poep. Bijdrage van de baasjes: twee weken poep verzamelen en in de vriezer bewaren.

In haar promotieonderzoek wil Bos een protocol opstellen voor producenten van hondenvoer die daarmee de kwaliteit van het voer kunnen bepalen, gebruikmakend van de ervaringen van hondeneigenaren en hun dieren. Dat is nog niet eerder gedaan. Meestal testen producenten de kwaliteit van hun producten op laboratoriumdieren. De hoeveelheid voedsel die een dier verorbert, bepaalt dan de smakelijkheid van het voer en door het analyseren van de voedingsstoffen bepalen fabrikanten de verteerbaarheid. Bos wil nu dus de smakelijkheid en verteerbaarheid testen in de thuisomgeving. Dit is belangrijk omdat elke hond en elke leefsituatie anders is en dat kan leiden tot meer variatie in de resultaten van de kwaliteitscontroles, dan wanneer er alleen gekeken wordt naar honden in de onderzoekscentra. Bos: 'Ik sta met mijn ene voet in de wetenschap en met de andere in de toepassing daarvan. Ik vind het fijn dat ik kan werken met hondeneigenaren en hun dieren terwijl ik tegelijkertijd onderzoek doe.' Bos is nu met het eerste onderzoek gestart – van de zes in totaal – waarin ze focust op verteerbaarheid. En hiervoor moet ze dus poep analyseren.

DIEPVRIESPIZZA

Elke deelnemer aan het onderzoek ontvangt van Bos hondenvoer voor twee weken, plastic zakjes om de uitwerpselen te verzamelen en een dagboekje voor observaties. De promovendus biedt deelnemers ook een mini-vriezer aan, want niet

iedereen bewaart de poep graag naast de diepvriespizza.

Gedurende twee weken mogen de baasjes hun dieren alleen het eten geven dat ze van Bos gekregen hebben. Daarnaast moeten ze notities maken in een dagboekje. In ruil voor het gratis eten wil de onderzoeker graag weten hoeveel voer de honden eten en hoe vaak ze poepen. En ze wil alle *gory details* over de uitwerpselen, zodat ze eventuele verteringsproblemen kan signaleren. Na twee weken haalt Bos de poep op.

POEPANALYSE

Daarna begint het lab-werk. De poep zegt veel over de gezondheid van het huisdier. De factor verteerbaarheid bepaalt de voedingswaarde van het voedsel. 'Alle nutriënten – voedingsstoffen – die we vinden in de poep, zijn dus niet via de spijsvertering door de hond opgenomen', zegt Bos. 'Als het eten goed verteert en dus weinig voedingsstoffen achterlaat in de poep, is die ver-

teerbaarheid een goede marker voor de kwaliteit van het eten.'

Met haar PhD-onderzoek wil Bos bepalen hoeveel tijd en deelnemers er nodig zijn voor een betrouwbare en diervriendelijke kwaliteitscontrole die leidt tot gezonder en lekker eten. Tot nu toe hebben vijftig hondeneigenaren aan haar onderzoek deelgenomen en zoekt ze nog minstens tien extra deelnemers. Daarna wil Bos ook de kwaliteit van kattenvoeding gaan onderzoeken. **KH**

Interesse om deel te nemen aan deze studie? Kijk dan op www.betterpetworld.com

Niet iedereen bewaart hondenpoep graag naast de pizza in de diepvries

RECTOREN: GENERATIE STUDENTEN DREIGT VERLOREN TE GAAN

De rectoren van de Nederlandse universiteiten vrezen dat studenten zich niet goed kunnen ontwikkelen als de lestijden beperkt blijven, schrijven ze in een opiniestuk. Ze bepleiten meer ruimte voor studenten. 'Persoonlijkheidsvorming is de basis van universitair onderwijs en we maken ons dan ook zorgen dat er een generatie studenten verloren gaat

wanneer we dat cruciale fysieke contact niet spoedig kunnen laten herleven', schrijven de rectoren van vijftien universiteiten op nieuws- en opiniesite *ScienceGuide*. Voorlopig kunnen de universiteiten (en hogescholen) hun lessen alleen laten starten en eindigen tussen 11 en 15 uur óf na 20 uur, zodat studenten niet reizen in de spitsuren.

Lessen mogen ook voor 15 uur starten en na 20 uur eindigen. Er is wel meer mogelijk vanaf 1 augustus, maar de rectoren vrezen dat het niet genoeg is. 'Met het oog op de toekomst heeft de aankomende generatie studenten letterlijk en figuurlijk de ruimte nodig. Ook zij verdienen nu al een plek.' **HOP**

DE STELLING

Positieve discriminatie lost ongelijkheid niet op

Promovendi moeten bij hun proefschrift een handjevol stellingen inleveren. In deze rubriek geven ze toelichting bij hun prikkelendste stelling. Deze keer Sanne van den Berg die op 12 juni promoveerde bij Environmental Sciences op haar onderzoek naar de gevoeligheid van verschillende soorten waterdierpjes voor chemische stoffen in oppervlaktewater.

Discriminatie is een complex probleem dat je niet oplost door bepaalde groepen een voorkeursbehandeling te geven, denkt promovendus Sanne van den Berg. Daarom stelt ze: 'Positive discrimination is still discrimination.'

'Discriminatie is een erg complex probleem en de aanpak is gecompliceerd. Natuurlijk moeten we daarin alle mogelijke routes bewandelen en ik snap dat positieve discriminatie een poging is om het de goede kant op te sturen. Denk bijvoorbeeld aan TU Eindhoven waar tijdelijk alleen vrouwen werden aangenomen voor

wetenschappelijke posities. Dat werkt wel. Maar als vrouw lijkt mij het niet fijn om op die manier aangenomen te worden. Je vraagt je altijd af waarom je de positie hebt gekregen. En anderen kijken mis-

'Je vraagt je altijd af waarom je de positie hebt gekregen'

schien afgunstig naar je, omdat je die positie alleen om die reden zou hebben gekregen. Hiermee los je de ongelijkheid niet op, daarvoor moet de mindset eerst veranderen. Ik snap dat je mensen een

duwtje in de rug wilt geven. Maar op lange termijn lost het de onderliggende maatschappelijk-sociale problemen niet op. 'Met de Black Lives Matter-protesten wordt momenteel extra aandacht gevraagd voor discriminatie. Dat vind ik goed. Ik vind het ook lastig om mijzelf hierover uit te laten: het is een gevoelig onderwerp en wie ben ik om daar wat over te zeggen? Toch vind ik het belangrijk dat we hierover praten. Zelf heb ik gelukkig nooit discriminatie ervaren, in ieder geval niet bewust. Maar in het geval van positieve discriminatie, krijg je dat waarschijnlijk ook niet zo snel te horen.' **TL**

ZONNECRÈMES SCHADEN HET KORAAAL

Zonnebrandcrèmes met oxybenzone verslechteren de vitaliteit van koraalriffen. Dat blijkt uit onderzoek van WUR.

Oxybenzone werkt in zonnebrandcrèmes als een uv-filter. De stof blokkeert uv-licht en beschermt daardoor de huid. Maar de stof staat ook onder de sterke verdenking dat het koraal aantast. Op de stranden van tropische eilanden als Aruba en Bonaire zijn die smeersels dan ook verboden. Wageningen Marine Research nam de proef op de som en stelde koraal langdurig bloot aan oxybenzone. Langdurig betekent een paar weken. Voor toxiciteitsonderzoek is dat lang, zegt ecoloog Diana Slijkerman. 'Bij toetsing van stoffen gaat het vaak om een of enkele dagen. Deze proef duurde in totaal zes weken.' Dat heeft met name te maken met de kwetsbaarheid van koraal. Laboratoriumproeven met koraal zijn lastig. Slijkerman en collega's bestudeer-

den twee veel voorkomende koraalsoorten *Acropora tenuis* en *Stylophora pistillata*. De koralen kwamen van Burgers' Zoo in Arnhem. Een deel van het koraal werd blootgesteld aan oxybenzone, een deel onderging kunstmatige klimaatverandering door het water op te warmen en een deel onderging beide behandelingen tegelijk.

Beide soorten koraal reageerden op oxybenzone. Maar de effecten waren subtiel en voor elke soort anders. Het temperatuureffect (klimaatverandering) bleek daarbij veel sterker dan dat van oxybenzone. Alle *Acropora* legden het loodje bij hogere (32°C) temperatuur en gingen een paar dagen eerder dood in aanwezigheid van oxybenzone. Alle *Stylophora* overleefden de beide kwalen, zij het niet zonder kleerscheuren.

ANDERE CRÈME SMEREN

Ook bij lage concentraties waren effecten zichtbaar. Zo neemt de fotosynthese van de zooxanthella,

FOTO: SHUTTERSTOCK

eencellige symbionten die het koraal van zuurstof voorzien, flink af. De energiehuishouding van het koraal wordt daardoor geremd, wat invloed lijkt te hebben op de groei. Dat laatste is evenwel niet statistisch significant vastgesteld. Ook verandert de samenstelling van de bacteriebevolking in het koraal die allerlei processen ondersteunen.

Het koraal gaat niet acuut dood van oxybenzone, blijkt uit de proef. 'Maar het is wel een negatief effect erbij voor de gezondheid van het koraal', zegt Slijkerman. Slijkerman adviseert daarom toeristen crèmes te kopen zonder oxybenzone, hoewel van vervangende stoffen veelal ook niet bekend is wat de effecten op koraal zijn. **RK**

‘We gaan nu al beter met droogte om dan in 2018’

Droogte

is een verdelingsvraagstuk

Waterland Nederland lijdt aan droogte. Wat te doen? Het is een kwestie van meer water vasthouden en beter verdelen, zegt hoogleraar Waterbeheer Petra Hellegers.

tekst Roelof Kleis foto Guy Ackermans

Nog voor de zomer goed en wel is begonnen, is het gras geel en de bodem hard en droog. Met lapmiddelen als sproei-verboden proberen bestuurders voor de korte termijn de schaarste te managen. Maar het beheer moet structureel anders, vindt hoogleraar Water Resource Management Petra Hellegers.

Wat doen we fout?

'Het watersysteem is teveel afgestemd op wateroverlast en te weinig op watertekort. Het huidige waterbeheer gaat uit van een gemiddeld jaar. Maar dat gemiddelde voldoet niet meer. Er valt extreem weinig neerslag. Dit is het derde droge jaar op rij. De extremen worden structureel en daar hebben we nog onvoldoende op ingespeeld.'

Zijn we het watersysteem aan het uitputten?

'Nee. Nederland is geen waterschaars land. Door gebrek aan neerslag ontstaan tijdelijk tekorten. Maar we hebben geen structurele daling van de grondwaterstand gehad de afgelopen twintig jaar. Het is hier geen Midden-Oosten.'

Waar zitten de zwakke plekken in het beheer?

'Water wordt te snel afgevoerd. We moeten water meer bufferen en vasthouden in de haarvaten van het systeem. Dat kun je met beheer bijsturen. Dat doen we ook al. We gaan nu al beter met droogte om dan in 2018. Stuwen in de grote rivieren worden gesloten. In de sloten worden hogere waterpeilen ingesteld door extra stuwen te plaatsen en duikers af te sluiten. Er wordt geïnvesteerd in peilgestuurde drainage.'

Dus de droogte is zo opgelost?

'Ik zeg niet dat het makkelijk is. Zeker in gebieden waar geen wateraanvoer mogelijk is, is de schade voor landbouw en natuur aanzienlijk en zijn de belangen groot. Beter beheer vereist dat alle belanghebbenden onderling goede afwegingen maken en dat is best complex. Waterverdeling is een zogeheten *wicked problem*. Maar je kunt wel stappen maken.'

Natuurbeschermers zeggen dat de boeren door overvloedige irrigatie de watervoorraad uitputten. Met de producten uit de landbouw exporteren we ook ons kostbare water. Hebben ze een punt?

'Boeren zijn in Nederland niet de grootste ont-trekkers van water, dat zijn de industrie en de drinkwaterbedrijven. Boeren onttrekken wel op het moment dat de natuur het water het meest nodig heeft. Ze onttrekken met name water voor beregening van mais en grasland. We exporteren inderdaad hoogwaardige gewassen en daarmee water, maar netto is Nederland een importeur van water.'

Water is in Nederland spotgoedkoop. Helpt prijsstelling om tot een andere verdeling te komen?

'Beprijzing kan helpen om verspilling tegen te gaan, maar is minder geschikt om de vraag te sturen. De waterrekening is maar een klein deel van het huishoudbudget. Bijna niemand weet wat een kuub water kost. Het is belangrijker dat we ons realiseren wat de waarde van ons water is.'

Is een watervoetafdruk op producten een goed instrument om bewustwording te kweken over die waarde van water?

'Zo'n voetafdruk geeft de hoeveelheid water weer die wordt gebruikt om een product te

maken, maar zegt niet zoveel over de duurzaamheid van dat gebruik. Er wordt wel geprobeerd om dat onderscheid te maken, maar dat is lastig. Bovendien vind ik niet dat je die verantwoordelijkheid bij de consument moet leggen.'

Je had het daarmee over de waarde van water. Wat bedoel je daarmee?

'Als econoom beschouw ik schaarste als een verdelingsvraagstuk. Voor een goede verdeling is het belangrijk te weten welke functies water wanneer heeft en voor wie, en welke maatschappelijke belangen water vervult. De waarden die hieraan toegekend worden zijn politiek van aard en moeten expliciet worden gemaakt, zodat er transparant weloverwogen keuzes kunnen worden gemaakt.'

Water valt uit de lucht. Het is toch gratis?

'Ja, dat maakt het ook zo lastig. De waarde van water fluctueert bovendien; in de zomer heeft het een andere waarde dan in de winter. Waarde toekennen is daardoor geen simpele berekening. Het is een proces, waarin we met zijn allen ergens voor kiezen. Welke functies geven we prioriteit? Welke gewassen beregenen we? Welke gewassen verbouwen we en waar?'

Dat raakt aan ruimtelijke ordening

'Het is ook een vraagstuk van ruimtelijke ordening. Nederland is een klein land. Op die postzegel vinden heel veel functies plaats. Kun je al die versnipperde functies bedienen als het water schaars wordt? Moet je drinkwaterwinning wel combineren met beregening in hetzelfde gebied? Dat is geen gelukkig huwelijk als er structureel minder neerslag is. We zullen keuzes moeten maken. Er moet een herijking van het waterbeheer plaatsvinden, nu de extremen normaal beginnen te worden. Anders blijf je hangen in ad hoc beleid en beregeningsverboden.'

◀ Petra Hellegers op het alweer kurkdrome gras van de campus.

Stikstofproblemen ver

Het kabinet is niet ambitieus genoeg om het stikstofprobleem terug te dringen, stelde de commissie-Remkes begin deze maand. Net op dat moment kwam WUR met een stappenplan hoe de stikstoflast rond natuurgebieden kan worden verminderd.

tekst Albert Sikkema illustratie Yvonne Kroese

Het definitieve rapport van de commissie-Remkes zorgt ervoor dat het politieke debat over de stikstofemissies in Nederland weer oplaait. Remkes bekritiseerde tijdens de persconferentie op 8 juni het huidige kabinetsbeleid, dat 26 procent stikstofreductie in 2030 wil realiseren. De adviescommissie vindt dat niet ambitieus genoeg en pleit voor 50 procent reductie in 2030. Die reductie is haalbaar als de voorstellen uit de landbouwsector de komende jaren worden uitgevoerd, stelde Remkes. Ook vond hij dat de kabinetsplannen 'te weinig juridische borging' en teveel 'rek en ruimte' hebben om de natuurdoelen te halen.

De linkse oppositie en natuurorganisaties loofden de ferme taal van Remkes, de landbouwsector was teleurgesteld. Het rapport zal een rol spelen als de Tweede Kamer het voorgestelde stikstofbeleid van minister Schouten later dit jaar gaat bespreken.

Intussen zijn kabinet en commissie-Remkes het roerend eens over hoe de stikstofproblematiek moet worden opgelost. 'We moeten de transitie maken naar een emissiearme landbouw', zegt Remkes. 'Dit vraagt om specifiek gebiedsgericht maatwerk. Het is aan de provincies om maatwerk te leveren.' Een uitgebreid meetnet rond natuurgebieden moet duidelijk maken welke veehouderijbedrijven de meeste natuurschade veroorzaken en welke bedrijven dus moeten worden gesloten of aangepast naar een emissiearme bedrijfsvoering.

RUIMTELIJKE AANPAK

Twee dagen voordat Remkes zijn rapport presenteerde, kwam de Taskforce Stikstof van WUR met een vijfstappenplan om dit proces gestalte te geven. Dat was vast geen toeval? 'Niet helemaal,' zegt voorzitter Tia Hermans van de Taskforce. 'Het was al geruime tijd bekend wanneer Remkes zijn advies zou presenteren. Dat moment hebben we aangegrepen.' Het stappenplan, bedoeld voor

de provincies, beschrijft hoe landbouw en natuur gezamenlijk kunnen toewerken naar vermindering van de stikstofdepositie en verbetering van de natuurkwaliteit. 'Het is een ruimtelijke aanpak, waarbij we landelijke en lokale maatregelen inbrengen in een gebiedsspecifiek gesprek', zegt Hermans.

Het plan onderscheidt vijf processtappen. In de eerste stap wordt berekend in welke natuurgebieden teveel stikstof terecht komt en hoeveel de stikstofdepositie per gebied minimaal

'Het stappenplan wijst uit hoe overheden de meeste impact kunnen hebben met het beschikbare budget'

minderen in 5 stappen

omlaag moet. In stap 2 worden de effecten van voorgenomen generieke landbouwmaatregelen van het ministerie van LNV op de stikstofdepositie in die natuurgebieden berekend. Zoals: wat leveren emissiearme stallen en voermaatregelen op aan lagere stikstofdepositie? In stap 3 worden de natuurkwaliteit in het gebied en de potentie van natuurherstelmaatregelen bepaald, waarbij WUR breder kijkt dan alleen naar stikstof uit de lucht. Hermans: 'Natuur heeft ook last van verdroging, vermesting, verzuring en versnippering.'

VAN LOKAAL NAAR NATIONAAL

De analyses geven resultaten op gebiedsniveau, zodat de provincies met boeren- en natuurorganisaties en waterschappen kunnen praten over aanvullende, lokale maatregelen om de natuurdoelen te halen. Stap 4 mikt dus op gebiedsspecifieke maatregelen voor landbouw en natuur, bijvoorbeeld bij veehouders die nabij het natuurgebied boeren. Als die lokale maatregelen onvoldoende natuurwinst opleveren, volgt stap 5: welke aanvullende landelijke maatregelen zijn nodig?

'In dit stappenplan zitten beleidsafwegingen', licht Hermans toe. In stap 4 kun je overwegen om gericht veehouderijbedrijven op te kopen in de buurt van natuurgebieden, maar je kunt op die bedrijven ook emissiearme maatregelen nemen. Maar je kunt ook in stap 2 vervuilende bedrijven saneren als je de deken van stikstof over heel Nederland wilt terugdringen. 'Het stappenplan wijst uit hoe de overheden de meeste

impact kunnen hebben met het beschikbare budget.'

Hermans beschrijft het stappenplan als een methode om de stikstofproblemen in een gebied scherp te krijgen en met de belanghebbenden naar oplossingen te zoeken. 'Het is belangrijk dat natuurbeheerders en boeren greep krijgen op de stikstofopgave.' Ze is niet bang dat boerenprotesten roet in het eten gooien. 'Veel boeren hechten ook aan natuurwaarden en willen graag oplossingen zoeken om emissiearm te boeren. Ze hebben vooral behoefte aan een stip aan de horizon.'

DRASTISCH

De commissie-Remkes plaatst die stip aan de horizon: halvering van de stikstofemissies in 2030. Dat is een ambitieus doel en dat is prima, zegt Jan Dijkstra, veevoedingsdeskundige en lid van de Wageningse Taskforce. Maar hij betwijfelt of de ambities van Remkes haalbaar zijn. 'Een halvering van de uitstoot kan in theorie, maar dat vraagt wel om drastische maatregelen, zoals aanpassing van stallen. Dat is een zeer kostbare zaak.' Dat geldt ook voor het advies van de commissie om de drijfmest uit te bannen. 'Dat vergt voor veel boeren een geheel nieuwe stalrichting. Dat is een lastig punt als je net in een nieuwe emissiearme stal hebt geïnvesteerd.' Dijkstra vindt het positief dat Remkes nadruk legt op doelen, in plaats van op middelen. 'Dat geeft boeren ruimte voor hun vakmanschap en voor maatwerk'. **B**

DISCUSSIE IN DE TASKFORCE

Samen tot oplossingen komen vraagt tijd. Ook in de Taskforce Stikstof van WUR, waar dierwetenschappers, ecologen, agrotechnologen, economen en ruimtelijke planvormers een stappenplan voor de aanpak van het stikstofprobleem maakten. Voor het eerst praatten veehouderij- en natuuronderzoekers diepgaand met elkaar. Jan Dijkstra vond het leuk inzicht te krijgen in de ecologische aspecten van ammoniak. 'Ik heb geleerd dat het niet alleen om stikstof draait bij het natuurherstel, maar dat een hogere waterstand in sommige natuurgebieden nog belangrijker kan zijn om de natuurdoelen te halen. Belangrijke kennis voor veehouders in zo'n gebied om maatregelen te nemen die bijdragen aan natuurherstel.' Ecologe Nina Smits leerde wanneer de veehouders ammoniak produceren en met welke technieken en managementmaatregelen ze die emissies kunnen beïnvloeden. 'In de discussie legden de dierwetenschappers uit hoe boeren de uitstoot van x kiloton stikstof kunnen verminderen en toen keken ze naar mij: wat betekent dat voor de natuur? Ik moest ze teleurstellen. Ik kan niet zeggen wat een lagere emissie betekent voor de stikstofdepositie in een specifiek natuurgebied, dat vergt meer informatie over de situatie ter plekke.' Zowel Dijkstra als Smits zeggen: het stikstofdossier is complex en bevat veel deelproblemen. Voorzitter Tia Hermans: 'Voor het eerst hebben we goed doordacht wat het ene deelprobleem betekent voor het andere. Het is een echt gezamenlijk Wagenings plan.' Behalve de mensen in dit artikel namen ook deel aan de taskforce: Karin Groenestein, Nico Ogink, Jan Huijsmans, Gerard Velthof, Raymond Jongschaap, Peter Geerdink, Sandra Munniks, Roel Jongeneel en Marc Ravesloot.

BLM IN WAGENINGEN

Meer dan duizend mensen kwamen afgelopen zondag protesteren tegen racisme, ruim dubbel zoveel als de organisatie van Black Lives Matter Wageningen had verwacht. Vanaf een stip op het gras luisterden ze naar de verhalen van verschillende Wageningers over discriminatie en uitsluiting. 'Ik wil je graag uitleggen wat veertig jaar racisme met je doet, maar ik kan het zelf eigenlijk niet eens bevatten. De gruwelijke dood van George Floyd heeft iets in mij wakker gemaakt. Ik trek dit niet meer. Het is klaar. De verandering gaat komen!' Het park was een zee van mensen, soms haast akelig stil en soms uitbarstend in een luid applaus na hoopvolle woorden. Zie pagina 26 voor een interview met initiatiefnemer Jerry Gumbs.

© CJ, foto Sven Menschel

Geen inspraak in investering pensioenpremie

Is dat erg?

WUR-onderzoeksmedewerker Jarno Gieteling schrok toen hij ontdekte dat ‘zijn’ pensioenfonds ABP investeert in Noordpool-olieboringen. Hij startte een poll en vroeg collega’s: Hoe vind je het dat je geen invloed hebt op de portefeuilles waarin jouw pensioenfonds investeert? Ook *Resource* polst de meningen.

tekst Coretta Jongeling en Nicole van 't Wout Hofland illustratie Henk van Ruitenbeek

Marta Eggers

Projectleider WUR Student Challenges

Ik wil mijn geld goed investeren. Daarom heb ik bewust gekozen voor een bank die zich inzet voor duurzaamheid. Ook voor mijn pensioen wil ik zelf bepalen waar het geld heen gaat. Helaas hebben we die keuze niet bij WUR. **Een pensioen draait om de toekomst en daarbij hoort een duurzaam pensioenfonds. Het ABP is dat in mijn ogen niet.** Vroeger was ik coördinator van *Green Office Wageningen*, een organisatie die zich inzet voor duurzaamheid bij WUR. Toen probeerden we ook al eens, tevergeefs, deze discussie aan te gaan met de universiteit. Het pensioen is natuurlijk een complex systeem, maar ik vond het jammer dat WUR niet open stond voor een discussie.

Menno Pijnenburg

Promovendus Moleculaire biologie

Aangezien WUR zich bezighoudt met duurzaamheid en milieu, had ik verwacht dat de universiteit een groenere keuze zou maken voor haar pensioenfonds. Als ik zelf mocht kiezen uit een duidelijk overzicht van alle pensioenfondsen, zou ik zeker een milieubewustere optie kiezen. **Toch vind ik het ook wel makkelijk dat WUR een vast pensioenfonds heeft en ik geen keuzes hoef te maken.** Het feit dat ik me daar niet in hoef te verdiepen, bespaart weer tijd en energie.

Tom Theeuwen

Promovendus Laboratorium voor Erfelijkheidsleer

Ik vind het een slechte zaak dat we geen invloed hebben op de portefeuilles waarin ABP investeert, of dat nu gaat om olieboringen of andere investeringen. Ik realiseer me dat ik, net als veel anderen bij WUR, geen econoom ben, dus we kunnen ons niet met de financiële kant van het pensioenfonds en zijn investeringen bemoeien. **Toch zouden we inspraak moeten hebben in waar ons geld naartoe gaat.** Misschien leveren investeringen in olieboringen wel veel winst op, maar als WUR zichzelf presenteert als een voorloper op het gebied van duurzaamheid, dan moet we maar inleveren op die winst.

Arjen Schots

Universitair hoofddocent Nematologie

Het pensioenfonds van WUR zou niet moeten investeren in olieboringen in de Noordpool. Investeren in duurzame projecten levert op de lange termijn een hoger rendement op. Dat zag je ook tijdens de financiële crisis: Triodos Bank kwam met zijn duurzame investeringen als een van de weinigen voordelig uit de crisis. **Bovendien is beleggen meer dan het financiële aspect: persoonlijke overtuigingen zijn net zo belangrijk.** Daarom zouden wij als medewerkers meer inspraak moeten hebben in de investeringen van het ABP.

Blair van Pelt

docent bij Farming Systems Ecology

Ik denk dat het onacceptabel is om enerzijds een baken van innovatie en duurzaamheid te zijn en anderzijds ons pensioengeld te steken in zaken die onze toekomst verpesten. Dat slaat nergens op. Aan de andere kant, ik zou me ook niet op mijn gemak voelen als de universiteit ons geld risicovol zou investeren. Voor zover ik het begrijp, rechtvaardigen de pensioenfonds investeringen in fossiele brandstoffen omdat die als stabiel, en dus zeker, worden gezien. Dat hangt natuurlijk af van het tijdsbestek waar je naar kijkt. Ik denk niet dat dat een steekhoudend argument is. Ik zou daarom liever hebben dat de universiteit nog eens goed nadenkt over wat ze uitstralen hiermee, waar hun prioriteiten liggen. **Als we creatief nadenken moeten er alternatieve systemen bedacht kunnen worden**

waarmee werknemers meer inspraak hebben in wat er met hun geld gebeurt. Het is ons salaris voor later. Als dat onze toekomst op deze planeet ondermijnt, doen we iets verkeerd.

Rolien Willmes

docent Strategische communicatie

Mijn eerste reactie was: die boringen, dat wil ik niet. Maar ik probeer altijd om het van verschillende kanten te bekijken. Het pensioenfonds werkt samen met Shell en ik begreep dat ze het juist belangrijk vinden om bij zo'n groot bedrijf betrokken te zijn omdat ze dan invloed kunnen uitoefenen op het duurzaamheidsbeleid. Als pensioenfonds ben je een belangrijke investeerder en heb je wel iets te zeggen. De vraag is wat uiteindelijk het resultaat is.

Het zelf kunnen kiezen van een pensioenfonds klinkt aantrekkelijk, maar ik vraag me af wat de consequenties zijn.

Die fondsen kunnen pensioen uitkeren omdat ze zo groot zijn. Als het een vrije keuze wordt, verdwijnt er een stuk zekerheid en daarmee zet je het pensioensysteem misschien op de tocht. Ik denk niet dat wij werkelijk inzicht kunnen krijgen in wat fondsen doen, op het moment dat je zelf kan kiezen zullen ze mooie dingen in de etalage zetten en schuiven ze de minder prettige investeringen eerder onder het tapijt. Goed toezicht met duidelijke kaders is denk ik belangrijker dan keuzevrijheid.

‘Voeding speelt een belangrijke rol bij herstel’

Door het coronavirus belanden veel meer mensen op de IC. Van degenen die het overleven houden sommigen daar de rest van hun leven last van. Buitengewoon hoogleraar Arthur van Zanten wil begrijpen hoe het komt dat de een wel goed herstelt en de ander niet. En hoe voeding en bewegen bijdragen aan herstel.

tekst Tessa Louwerens foto Ernst-Jan Brouwer

Van Zanten is per 1 juni benoemd tot buitengewoon hoogleraar bij de WUR-leerstoelgroep Nutritional Biology, onderdeel van Humane Voeding en Gezondheid. Zijn leerstoel wordt gefinancierd door Ziekenhuis Gelderse Vallei waar hij werkzaam is als internist-intensivist en waar WUR al jaren veel mee samenwerkt op gebied van voeding en gezondheid (zie kader).

Met zijn groep onderzoekt Van Zanten de rol van voeding en bewegen bij herstel van metabole stress, bijvoorbeeld bij coronapatiënten na IC-opname. Metabole stress ontstaat door een ernstige ziekte of operatie: ontstekingsreacties zorgen voor ontregeling van stofwisselingsprocessen in het lichaam, zoals spieraanmaak en vetopslag. ‘Een IC-opname is vergelijkbaar met topsport’, vertelt Van Zanten. ‘Het lichaam is in oorlog en een patiënt kan tijdens een IC-opname wel een kilo spiermassa per dag verliezen.’

OVERLEVEN

Volgens Van Zanten is al veel onderzoek gedaan tijdens de acute fase van een IC-opname, waar-

door de prognose van patiënten tijdens de eerste dagen op de IC al sterk is verbeterd. ‘Waarvoorheen de helft overleefde, is dat inmiddels tachtig procent.’ Maar het gaat niet alleen om overleven. Vaak worden mensen niet meer de

‘Patiënten kunnen na IC-opname soms niet meer aan het werk of thuis wonen’

oude en Van Zanten ziet het aantal “slachtoffers” van een IC-opname stijgen: ‘Het is een hevige aanslag op het lichaam, die ook jaren later nog gezondheidsklachten geeft als vermoeidheid, posttraumatische stress, spierzwakte, concentratieproblemen of depressie.’ Van Zanten behandelde in zijn carrière dui-

zenden IC-patiënten en zag welke impact de opname had op deze mensen en hun familie. ‘Patiënten kunnen soms nadien niet meer aan het werk of thuis wonen. Ze overleven wel, maar de kwaliteit van leven gaat drastisch achteruit.’

LEVEN NA DE IC

Van Zanten wil graag weten hoe de kwaliteit van leven voor deze mensen na hun IC-opname verbeterd kan worden. ‘Er is steeds meer bewijs dat voeding een grote rol speelt bij herstel. Zowel in de acute fase op de IC, als tijdens de herstelfase in het revalidatiecentrum, verpleeghuis of thuis.’ In elk stadium zijn voeding en beweging van belang volgens Van Zanten. De exacte aanpak verschilt per stadium. ‘De eerste paar dagen van een IC-opname moet je niet teveel voeding geven, omdat het lichaam al bezig is met energie vrijmaken. Dan loop je een risico op overvoeding. Hetzelfde probleem zie je bij mensen die hongersnood hebben geleden: als je die te snel eten geeft kunnen ze zelfs overlijden.’ Na die eerste paar dagen is het belangrijk dat

▲ 'We moeten patiënten goed begeleiden, tot wel een jaar na IC-opname,' zegt Van Zanten.

mensen voldoende eiwit binnenkrijgen en bewegen. Die eiwitbehoefte neemt verder toe tijdens het herstel, vertelt Van Zanten. 'Je moet weer spieren opbouwen en net als sporters doe je dat door eiwitten te eten en door te trainen.' Dit is volgens Van Zanten erg lastig voor patiënten. 'Vaak hebben ze na zo'n IC-opname slikproblemen en minder eetlust. Daarnaast hebben patiënten soms last van depressieve klachten. Het is lastig ze te stimuleren voldoende te eten en te bewegen, maar ik denk dat daar veel kansen liggen om de uitkomst te verbeteren. We moeten mensen begeleiden, zeker tot wel een jaar na IC-opname. Dat is ook maatwerk. We meten bijvoorbeeld de energiehuishouding van een patiënt, zodat we precies kunnen bepalen wat deze persoon nodig heeft.'

COVID-19 PATIËNTEN

De covid-19 uitbraak maakt Van Zantens onderzoeksprogramma extra actueel. Hij onderzoekt momenteel ruim vijftig covid-19 patiënten in zijn ziekenhuis. 'We bekijken de lichaamssamenstelling, bijvoorbeeld het spier- en vetweef-

sel. We weten uit eerder onderzoek dat patiënten die op de IC belanden vaker te zwaar zijn. Paradoxaal genoeg hebben te zware patiënten een betere overlevingskans. Dat komt omdat deze mensen vaak meer spiermassa hebben.' Of deze zogenaamde *obesitas paradox* opgaat voor covid-19 patiënten moet nog blijken. De afgelopen maanden is Van Zanten niet veel toegekomen aan het onderzoek, omdat hij hard aan het werk was op de IC. Ook op de universiteit is veel stil komen te liggen. 'We gaan er nu weer mee verder en hopen over een maand de eerste resultaten te presenteren.'

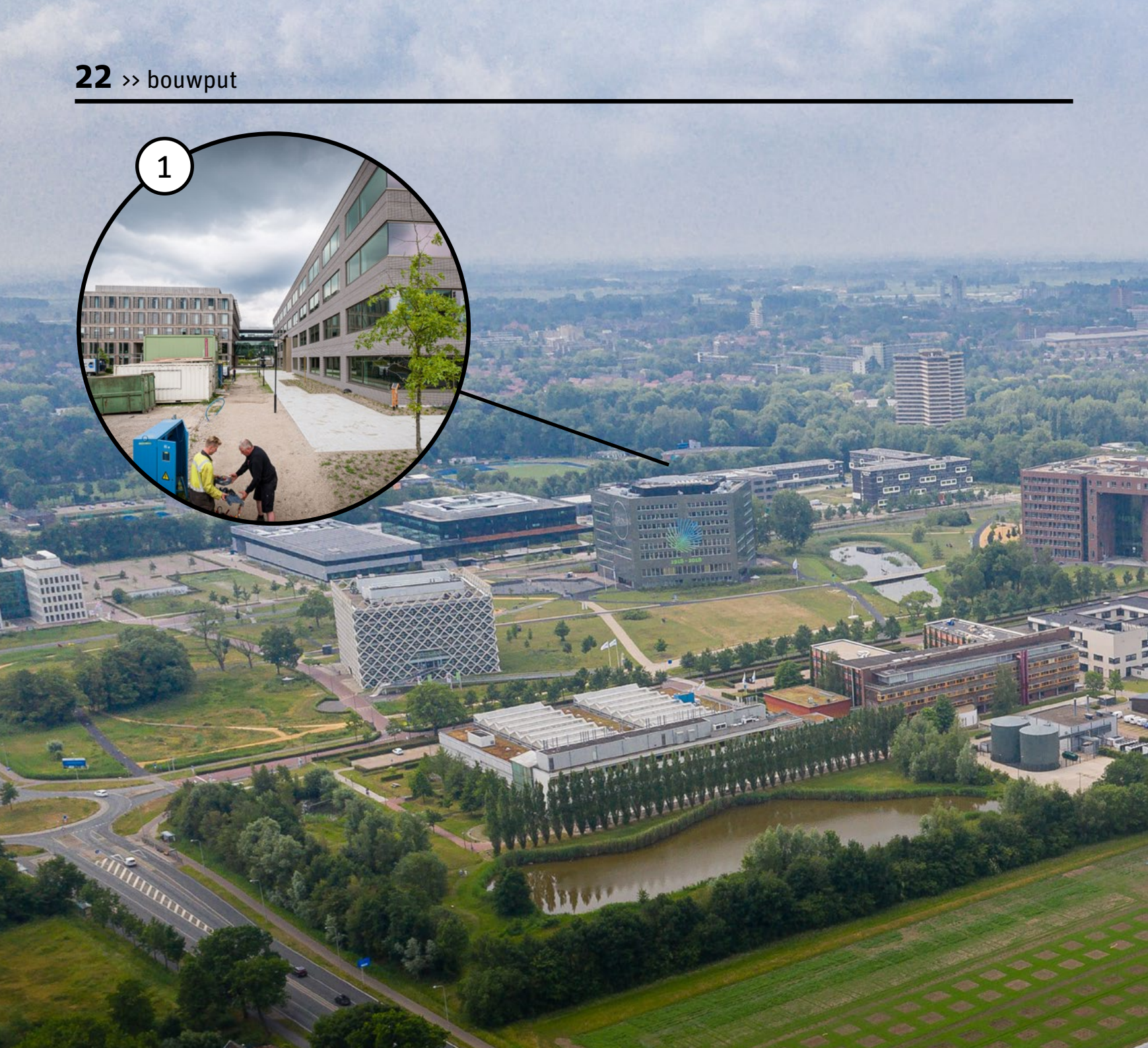
VOEDING ESSENTIEEL ONDERDEEL

Van Zanten wil vooral begrijpen hoe het komt dat de ene persoon wel goed herstelt en de andere niet. Hij kijkt welke factoren daar een rol bij spelen en hoe voeding en beweging hier kunnen helpen. 'Als we dat doorgronden kunnen we betere behandelplannen maken.' Extra interessant aan zijn onderzoek vindt Van Zanten dat voeding een relatief nieuw onderwerp is binnen de medische wereld. 'Lange tijd

was dit vooral het domein van voedingsonderzoekers en diëtisten, maar ik zie de interesse toenemen en inmiddels is voeding een essentieel onderdeel geworden van de IC-behandeling.' Hij reist de wereld rond om zijn kennis te delen. Daarbij ziet hij soms interessante cultuurverschillen. 'In China zijn ze veel met kruidengeneeskunde bezig. Daar is het gebruikelijk om groene thee via de sondevoeding te geven.' **R**

ALLIANTIE VOEDING EN ZORG

Het onderzoeksprogramma wordt mogelijk gemaakt via de Alliantie Voeding, waar Ziekenhuis Gelderse Vallei en WUR al sinds 2007 samenwerken en waar inmiddels ook Rijnstate bij is gekomen. Doel van de alliantie is wetenschap, zorgpraktijk, overheden en bedrijven samen te brengen.

Uit de steigers

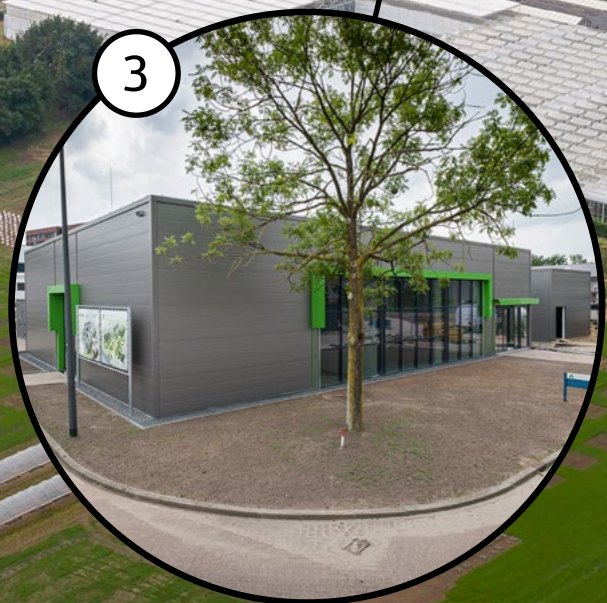
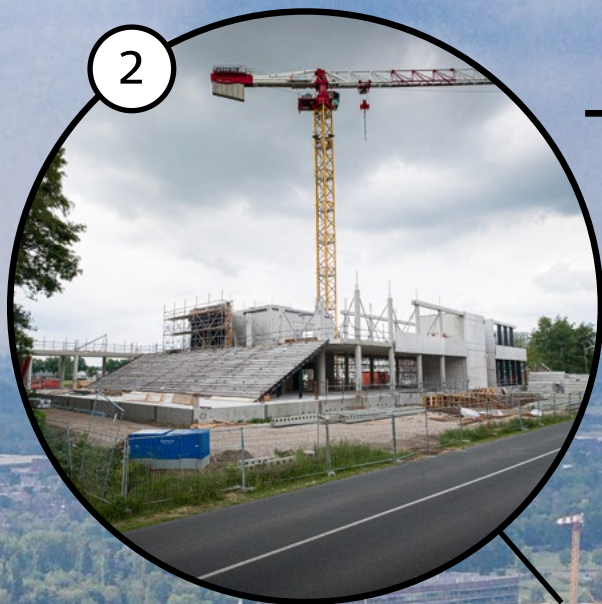
Bouwvakkers zijn geen thuiswerkers. En dus ging de nieuwbouw op de campus de afgelopen maanden rustig verder. Voor wie wel thuiswerkt, is hier een update. Vier gebouwen naderen de voltooiing, eentje staat net in de steigers.

1 PLUS ULTRA II

Na het commerciële succes van Plus Ultra I kon een vervolg niet uitblijven. Onder meer StartHub, FabLab en One Planet vinden hier onderdak. Het gebouw is opgeleverd. Na de zomer trekken de eerste 'bewoners' erin.

2 AURORA

Het derde onderwijsgebouw op de campus, na Forum en Orion, moet de ruimtenood op de campus verlichten. De contouren van de grote collegezaal zijn al zichtbaar. In augustus 2021 moet het gebouw klaar zijn voor gebruik.

OVERZICHTSFOTO: SVEN MENSCHEL
 INSERTS: GUY ACKERMANS

3 NPEC

Het Netherlands Plant Eco-phenotyping Centre is een gezamenlijke ontwikkeling van Wageningen en Utrecht voor onderzoek naar de invloed van de omgeving op de groei en verschijningsvorm van planten. Bij het centrum hoort een moderne kas. Beiden worden deze zomer opgeleverd.

4 NOVA

Nova is de nieuwste loot aan de Radix-tak. Het gebouw is eigenlijk een noodgebouw en biedt ruimte aan 150 nieuwe werkplekken voor plantenonderzoekers. Het gebouw wordt deze zomer opgeleverd.

5 SERRE RED

De nieuwe kas is speciaal ontwikkeld voor transgeen onderzoek aan planten. Het gebouw voldoet aan strenge eisen van veiligheid. De naam Red verwijst daarnaar. De ultramoderne kas wordt deze zomer in gebruik genomen. **RK**

De beste!

Een half uurtje na de officiële uitreiking kan-ie het nog nauwelijks geloven. Maar het is dus wel zo. Arie Nieuwenhuizen is de beste docent van WUR.

tekst Roelof Kleis foto Guy Ackermans

Of hij de directeur bedrijfsvoering van dierwetenschappen (ASG) een rondleiding wilde geven door het humaan lab van Zodiac. Oké. Net zei de receptiöniste nog dat ze het bezoek door zou sturen. 'Bezoek? Dat vond ik wel wat vreemd. De directeur weet de weg toch wel?' Totaal overdonderd is-ie als hem even later de trofee wordt overhandigd die hoort bij de titel Teacher of the Year. 'Dat ik bij de laatste vijf zat, vond ik al geweldig. Ik was er verder niet heel erg mee bezig. Ik wist ook niet dat de prijs vandaag zou worden toegekend', verklaart hij zijn verrassing. 'In 2015 zat ik ook bij de laatste vijf. Toen won Noëlle Aarts.' De beste zijn, voelt nog onwennig. 'Ik weet ook niet of ik de beste ben. Er zijn zoveel goede docenten hier. Daarom staat WUR ook zo hoog in de lijstjes.'

Waarom denk je dat jij die prijs wint?

'Ik wil onderwijs geven vanuit de verwondering. Zo leer je het meest'

'Ik vind lesgeven echt heel leuk. En ik heb passie voor mijn vakgebied de fysiologie. Dat waarderen studenten. Ik draai nooit zomaar een verhaaltje af. Ik probeer altijd iedereen mee te nemen en ik probeer het laagdrempelig te houden. Met fysiologie is dat ook niet zo moeilijk. Het is altijd makkelijk om voorbeelden te geven van situaties die iedereen kent.'

Mensen die jou goed kennen zeggen dat het lichtelijk chaotisch oogt, maar altijd op zijn pootjes terecht komt.

'Chaotisch? Hmm. Misschien is dat wel een beetje zo. Ik probeer het vooral heel losjes te houden. Dat is ook wel een beetje gespeeld

hoor. Als docent ben je ook een acteur. Je bent de hele tijd bezig met hoe je kunt bereiken wat je wilt bereiken. Ik bereid mijn lessen goed voor en denk goed na over de lijn van het verhaal, maar de presentatie laat ik heel erg van het moment afhangen. De interactie met de studenten is belangrijk. Ik bereid geen woordelijke tekst voor.'

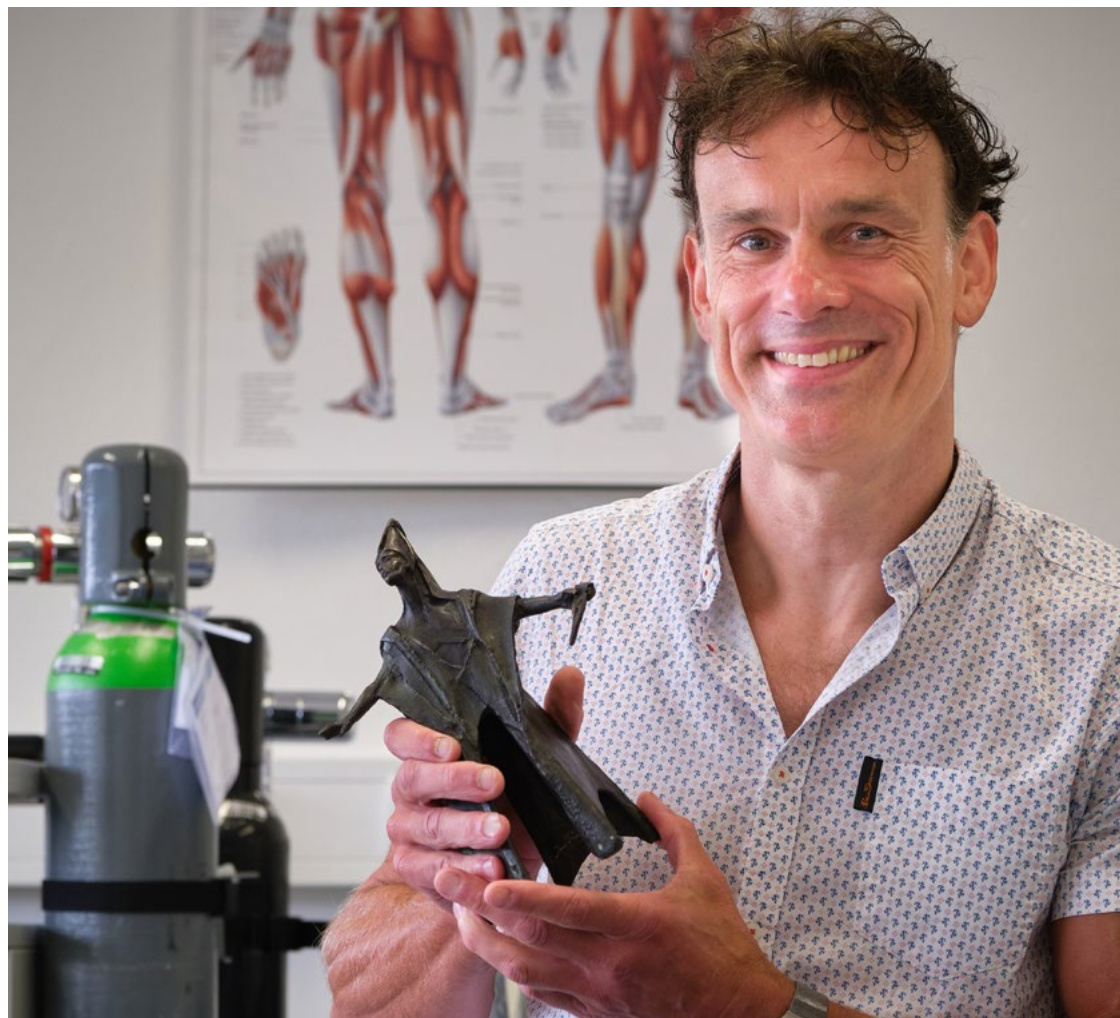
Kun je online jouw ei ook kwijt?

'Ik geef live les via de *virtual classroom*. Bij zo'n sessie kunnen maximaal 150 studenten inloggen. Ik kan de studenten niet zien, zij kunnen mij wel zien. En we kunnen chatten. Dat gaat redelijk goed, maar ik mis de interactie. Ik vind het leuk om verhalen te vertellen. Online mis je wat er gebeurt met je publiek. Komt het over, snappen ze het? Door dat gebrek aan interactie kan ik het spel niet spelen, wat toch een beetje

mijn specialiteit is. Nee, er is niks leukers dan voor een volle collegezaal te staan.'

Alle genomineerden hebben 2500 euro gewonnen. Wat ga jij ermee doen?

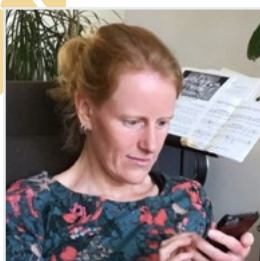
'Het lijkt me mooi om te investeren in practica. Om die zo te maken dat het studenten nóg meer aanzet tot nadenken. Je kunt een practicum geven door studenten precies te laten doen wat er staat. Alsof je een recept volgt uit een kookboek. Ik wil studenten aan het denken zetten: wát moet ik eigenlijk doen, waarom moet dat en waarom in deze volgorde? Dat studenten denken: wat als ik het nou eens andersom doe, wat gebeurt er dan? Onderwijs geven vanuit de verwondering. Zo leer je het meest.'

De shortlist van 2020

Op de shortlist van de Teacher of the Year-verkiezing stonden naast winnaar Arie Nieuwenhuizen deze vier docenten. Ook zij ontvangen elk 2500 euro om naar eigen inzicht in hun onderwijs te investeren:

Hannie van der Honing
docent Celbiologie

‘Tijs en ik stonden dit jaar allebei in de top vijf. Bij onze leerstoelgroep celbiologie heerst een enthousiaste onderwijs sfeer. Als je een nieuw idee hebt, gooi je het in de groep en pak je het samen op. Het geheim zit ‘m echt in ons team. We doen het samen. Ik kies er bewust voor om naast grote hoorcolleges ook practica te geven. Die groepen zijn kleiner. Daardoor ken ik veel studenten bij naam. Als ik zie dat een student niet tevreden is, vraag ik daar ook naar, zodat ik kan kijken wat er beter kan. Ik denk dat studenten aanvoelen dat ik de moeite voor ze neem. Tijs en ik stoppen de geldprijs in een potje om op excursie te gaan met studenten die dat nu missen vanwege corona.’

Tijs Ketelaar
universitair docent Celbiologie

‘Ik voel dat ik lekker m’n werk doe, maar niet dat ik beter ben dan anderen, dus ik was erg verrast door de nominatie. Ik heb ook wel een gemakkelijke opgave: zes weken praten over voortplanting. Dat spreekt altijd wel aan. Wel van planten, maar toch. Zowel Hannie als ik zijn getraind door André van Lammeren, oud docent van het jaar en ook heel vaak genomineerd. We werken met een heel enthousiast team. Als je een boodschap over wil brengen, hoort daar enthousiasme bij. Je moet het leuk vinden wat je vertelt. Ik doe moeite om niet alleen met onderwijs bezig te zijn, maar ook naar studenten toe te stappen en toegankelijk te zijn. Proberen mensen aan te spreken op dingen die voor hen werken.’

Ute Sass-Klaassen
universitair hoofddocent Bosecologie en Bosbeheer

‘Bos- en natuurbeheer en klimaatverandering zijn super actuele thema’s. Ik vind het belangrijk om mijn kennis daarover goed over te brengen en daardoor raken de studenten gemotiveerd om er meer over te leren. Ik denk dat het gewaardeerd wordt dat ik de mens achter de student wil zien. Als je weet waarom ze deze studie hebben gekozen, kun je daarop inspelen. Het komt echt binnen als ze denken: “dit onderwerp is relevant voor mij en voor de keuzes die ik maak.” Dat is een belangrijke basis van mijn onderwijs. Het prijzengeld gebruik ik om met studenten op excursie te gaan naar Duitsland of België om daar te kijken naar bosbeheer en goed houtgebruik. Dat doen we elk jaar en is altijd een groot succes: niet alleen leerzaam, maar ook supergezellig.’

Henry van den Brand
universitair hoofddocent Adaptatiefysiologie

‘Het is een hele grote eer dat studenten je in die longlist stemmen en dat de jury je op de shortlist zet. In 2018 heb ik de prijs al eens gewonnen. Dat voelt nog steeds heel bijzonder. Het is een enorm stuk waardering voor wat je gedaan hebt en wat je doet. Ik denk dat mijn persoonlijke aandacht voor de studenten gewaardeerd wordt. Ik probeer een veilige omgeving te creëren. Iedereen moet zijn of haar vragen durven te stellen. Dat doe ik door iedere vraag serieus te nemen. Als ik een keer geen antwoord heb, geef ik dat toe, zoek ik dat uit en kom ik er later op terug. Ik heb niet het gevoel dat ik iets speciaals doe. Ik luister en ik respecteer.’ LZ

SAMENGEVAT

JABADABADIE

Baby's van zes maanden hebben al in de gaten of hun gedrag wordt geïmiteerd of niet. Dat blijkt uit onderzoek van de Zweedse Lund University. Kinderen lachen vaker en langer als ze worden nageaapt. Zelfs als de imitator een wildvreemde onderzoeker is. Imitatie verstevigt de band. Ziedaar, wetenschappelijke steun voor het stupide gedrag van volwassenen boven een wieg.

WEG PIJN

Onderzoekers van de Amerikaanse Duke University hebben een pijnshakelaar in de amygdala (hersenen) van muizen gevonden. De amygdala is betrokken bij negatieve emoties. De schakelaar onderdrukt pijncentra in andere delen van de hersenen. Dat opent nieuwe wegen voor pijnbestrijding. Het zoeken is nu naar manieren om de schakelaar te manipuleren met medicijnen. Als wij tenminste genoeg muizig zijn.

ROZE (1)

Hoe rozer de kleine flamingo, hoe agressiever het gedrag, blijkt uit studie van de University of Exeter. De kleur (afkomstig van carotenoiden in het voedsel) weerspiegelt de gezondheid en fitheid van het dier. Een dieproze flamingo kan het zich permitteren om tijd vrij te maken voor stoer en dominant gedrag. Precies wat nodig is om een partner te vinden. Want hoe rozer hoe meer seks.

ROZE (2)

Komen de bleekneusjes dan nooit aan hun trekken? Zeker wel. Het paren, jongen, en opvoeden vreet tijd en energie. Het dominante gedrag verdwijnt als sneeuw voor de zon, evenals de mooie roze kleur in het verenpak. De deur staat nu wagenwijd open voor blekere exemplaren om op kleur te komen en te scoren. Eten-kleur-seks, de eeuwige gouden driehoek. RK

Luide roep om onderzoek naar racisme binnen WUR

‘Op het gebied van racisme en discriminatie is altijd wel ruimte voor verbetering’

Een petitie die WUR oproept om onderzoek te doen naar racisme op de universiteit is in anderhalve week tijd ruim tweeduizend keer ondertekend.

‘De universiteit moet een statement maken over #BlackLivesMatter en racisme. Of beter nog: er (nog meer) mee aan de slag gaan in de bedrijfsvoering.’ Jerry Gumbs (28), student Environmental Sciences, plaatste die oproep zaterdag 6 juni in Facebookgroep Wageningen Student Plaza. Vervolgens initieerde hij samen met anderen een petitie (ruim tweeduizend keer ondertekend) en een Black Lives Matter-protest, waar ruim duizend man op af kwam. Het universiteitsbestuur heeft inmiddels een dialoog aangekondigd (zie pagina 4).

Waarom plaatste je de oproep in Student Plaza?

‘Wereldwijd zag je bedrijven en organisaties statements maken. Ik dacht: ik hou van Wageningen, ik hou van de universiteit. Ik wil dat mijn universiteit zich hierachter schaaft. Ik wil niet zeggen dat WUR niet goed bezig is: ik denk dat hier al veel goeds gebeurt. Maar dat betekent niet dat het niet beter kan. Het is nooit een slecht idee om te zeggen: “wij zijn tegen racisme en dit doen wij om het tegen te gaan.”’

Hoe was de reactie?

‘Er kwam heel veel support. Niet alleen van mensen in de *comments*, maar ook van mensen die berichten hebben gestuurd, e-mails, ook van mensen binnen de

FOTO: SVEN MENSCHER

▲ Jerry Gumbs tijdens het #BLM-protest in Wageningen afgelopen zondag.

universiteit zelf. De projectleider van Diversity & Inclusion heeft me uitgenodigd om samen met andere studenten te praten over wat de universiteit zou kunnen betekenen voor studenten op dit gebied. Ook kwam al gauw het idee op om een petitie te starten. Natuurlijk zijn er ook altijd mensen die het niet snappen en er zijn ook *trolls* in Student Plaza. Maar over het algemeen waren de reacties zeer positief.’

Wat staat er in de petitie?

‘Simpel gezegd vraagt de petitie WUR om systematisch racisme te

erkennen en er actief mee aan de slag te gaan, door te onderzoeken welke rol het speelt binnen de universiteit, zowel in het curriculum als binnen de organisatie. Dat onderzoek kan vervolgens helpen om het beleid te veranderen of aan te scherpen waar nodig. Op het gebied van racisme en discriminatie is altijd wel ruimte voor verbetering.’ LZ

Lees een uitgebreidere versie van dit interview op www.resource.wur.nl

Sleutelfiguren

Ze zijn onmisbaar voor het draaiend en gezellig houden van de campus: schoonmakers, conciërges, cateraars, tuinmannen, receptionistes – de lijst sleutelfiguren is lang. *Resource* zoekt ze op. Dit keer Hans van der Lienden (47), technisch gebouwenbeheerder van Carus, de Bongerd en Zodiac.

tekst Milou van der Horst foto Guy Ackermans

'Het leukste aan mijn baan vind ik de diversiteit en complexiteit, met name de labs en stallen met dieren van Carus. Ik moet bijvoorbeeld meer rekening houden met procesgassen en 'medische gassen' en daar komt weer andere techniek bij kijken, zoals andere leidingen. In elk gebouw moeten we luchtbehandelingen doen, maar in Carus is die anders dan bij een kantoorgebouw. Ook de wet- en regelgeving rondom labs en stallen verschilt en zo kan ik mijn vakkennis verrijken.

Toch zijn alle gebouwen technisch gezien voor 80 procent hetzelfde, want in elk gebouw is er bijvoorbeeld een brandmelder en een lift. Als technisch gebouwenbeheerder zorg ik ervoor dat dingen die kapot gaan door de juiste firma's veilig en op tijd gerepareerd worden. Ook houd ik in de gaten dat het onderhoud gebeurt. Daarnaast houd ik de storingen in de gaten en

beantwoord ik technische vragen.

'Dagelijks overleg ik veel met verschillende partijen. Als we aanpassingen aan het gebouw moeten doen, moeten we de juiste afwegingen maken. Zo heeft WUR een duurzaamheidsbeleid, wat inhoudt dat niet iedere oplossing haalbaar is. En klanten hebben ook wensen en eisen waarmee we rekening moeten houden. Samen moeten we tot een oplossing komen waarmee iedereen blij is. Ik vind het leuk om dat proces te bewandelen.

'Dat het binnen 24 uur gelukt is om een nieuwe koelmachine te krijgen, vind ik mooi'

'Laatst was er een koelmachine bij Carus zo kapot dat er een nieuwe moest komen. Die machine werd gebruikt voor de opslag van diervoer. Dat betekent dat daar ook dierproeven worden gedaan. Maar daar verdiep ik me niet eens in. Iemand heeft een probleem en dat moet opgelost worden. Dat het binnen 24 uur gelukt is om een nieuwe te krijgen, vind ik mooi. Dat ik er tot half een 's nachts

mee bezig ben geweest, maakt dan niet uit: je wilt elkaar helpen om het primaire proces niet in gevaar te brengen. Door corona krijgen we andere aanvragen, zoals voor het automatiseren van kranen en deuren en voor plexiplaatglas, spatschermen en beschermingsglas. Het is allemaal nieuw, maar of ik nou een stoel bestel of een plexiplaatglas, maakt in principe niet uit.

'Daarnaast moeten we door corona andere richtlijnen voor luchtverversing opvolgen. Eén daarvan is dat er bijna twee keer zoveel lucht per persoon ververst moet worden dan anders. Dat betekent dat ik veel luchtmetingen doe, omdat ik zeker wil weten dat wat ik verwacht, ook klopt. De richtlijnen zijn helder, maar de toepasbaarheid soms minder, dus daar ben ik nog steeds druk mee.

'Voor dit werk moet je breed ontwikkeld zijn in je vakgebied. Dat is bij mij gelukt; ik heb elke zeven jaar een nieuwe baan gehad. Van technisch monteur tot hoofd technische dienst van hotels. Hoewel ik hier pas 2,5 jaar werk, denk ik dat ik de rest van mijn loopbaan bij WUR blijf: er is hier voldoende diversiteit om uitdaging te houden. Bovendien voel ik me hier thuis. Iedereen betreft me bij alles en ze weten me te vinden voor vragen. Ook al heb ik niet altijd het antwoord, ze vertrouwen erop dat ik de weg weet hoe ze antwoord kunnen vinden.' **📍**

(WEER TERUG) OP DE CAMPUS

Bea Rocci (25), student Applied Food Safety, werkt al enkele maanden vanuit huis aan haar scriptie. Nu is ze terug op campus om haar labonderdeel te starten op de Toxicologie-afdeling. 'Deze week ging snel voorbij, op een goede manier.'

Vanwege corona moest Bea haar scriptieplannen wijzigen en begon ze thuis met een lang literatuuronderzoek. 'In het begin lukte het niet erg en besteedde ik te veel van mijn tijd aan andere dingen. Netflix, of gewoon een wandeling.' Ze is daarom erg blij dat ze weer naar het lab kan om experimenten uit te voeren. 'Ik ga twee tot drie keer per week een paar uur naar de campus. Je moet het lab dat je wil gaan gebruiken reserveren want er is slechts een beperkt aantal mensen geautoriseerd om op hetzelfde moment te werken.'

Een deel van Bea's uitstelgedrag tijdens haar werkperiode thuis, uitte zich in het kijken van

Nederlandse kinderseries. Dat hielp haar de taal te leren. Grijnzend: 'Dat maakte mijn schuldgevoel over het niet schrijven wel minder.' Bea is Italiaans en ze probeert al Nederlands te leren sinds ze is toegelaten in Wageningen. 'Ik wist dat ik hier minstens drie jaar zou blijven en daarom wilde ik kunnen com-

Mijn Nederlands is nog steeds erg simpel, maar ik heb me ingeschreven voor een cursus

municeren en de cultuur goed begrijpen.' Omdat het universiteitsleven haar te druk werd, stelde ze het volgen van taallessen tot nu toe uit. 'Mijn Nederlands is nog steeds erg simpel, maar ik heb me net ingeschreven voor een ech-

FOTO: INGE CORINO

te cursus en ik word snel beter.'

Bea bracht afgelopen weekend door met de familie van haar vriend in Limburg. 'Ik denk dat ik erg spraakzaam was. Ik heb zelfs tegen ze gezegd dat ze het moesten zeggen als ik te veel aan het woord was', lacht ze. Haar ervaring met het Nederlandse gezinsleven is overwegend positief. 'Het is alleen een beetje raar dat ze de salade samen met de pasta eten.' Bea's plan is om na haar studie in Nederland te blijven. 'Mijn tweede keuze is Duitsland, maar zeker niet Italië.' Teruggaan naar Italië zou betekenen dat ze haar leven daar weer moet opbouwen. 'Bovendien heb ik al meer dan twintig jaar in dat land gewoond.' **IC**

DAGBOEK VAN EEN BEHEERDER

Eugene van Meteren is beheerder bij Idealis. Hij schrijft voor *Resource* over zijn belevenissen. Lees al zijn columns op resource-online.nl.

'Sommige studenten zijn erg eenzaam'

Het komt voor dat Idealis-beheerder Eugene van Meteren moet checken waarom een student al lang niets van zich laat horen. Soms komt hij te laat en soms, zoals nu, komt hij als geroepen.

Als student wordt van je verwacht dat je nachten doorhaalt met huisgenoten en actief bent in verschillende commissies en verenigingen. Voor veel studenten klopt dit misschien, maar er is ook een groep die niet lekker in zijn vel zit. Ook de coronamaatregelen kunnen invloed hebben op de gemoedstoestand van studenten, denk ik. Als je de deur niet meer uit kan, kun je je erg eenzaam gaan voelen.

Op een vrijdagmiddag word ik gebeld door een decaan van de universiteit. 'Goedemiddag Eugene', zegt ze, 'ik wil jou iets vragen.' De dame aan de andere kant van de lijn komt bezorgd over. 'Wil jij bij een studente gaan kijken die op de Dijkgraaf woont? We hebben al een tijdje geen contact meer met haar gehad en we maken ons behoorlijk zorgen.'

Ik hang op en krijg een ongemakkelijk gevoel; het is namelijk in het verleden wel eens gebeurd dat een student die een tijdje buiten beeld was, zichzelf van het leven had beroofd. Als we een situatie zoals deze niet vertrouwen, zijn we verplicht om met twee personen naar een kamer te gaan om te kijken of er iets

aan de hand is. Samen met mijn collega ga ik richting de Dijkgraaf. We zijn beide gespannen om wat komen gaat.

We staan voor de kamer, ik klop aan, geen gehoor, ik klop nogmaals aan, nog steeds geen gehoor. Het koude zweet breekt me uit. Ik kijk mijn collega aan en

'Ik klop nogmaals aan, geen gehoor. Het koude zweet breekt me uit'

pak de sleutel om de kamer te openen. Maar op hetzelfde moment hoor ik gelukkig gerommel in de kamer. De deur gaat open, de kamer is donker en ik zie een klein Indonesisch meisje in haar pyjama. Ze ziet er griepig uit. Slaperig vraagt ze wat we komen doen. Ik leg haar uit waarom we hier zijn en ze begrijpt onze bezorgdheid. Ze bedankt ons. 'Fijn dat aan mij wordt gedacht, ik zal snel contact opnemen met mijn decaan om te vertellen hoe het met mij gaat.' Mijn collega en ik zijn blij dat we even langs zijn gegaan en een praatje hebben gemaakt. We hebben haar de juiste aandacht kunnen geven, dat geeft een goed gevoel. **IC**

AID 2020: Anderhalve-meter Introductie Dagen

De Algemene Introductie Dagen (AID) worden in tweeën gesplitst. Deze en andere maatregelen moeten de anderhalve meter afstand tussen AID-lopers garanderen.

De AID is deze zomer van 13 tot en met 16 augustus én van 18 tot en met 21 augustus. Het is een van de vele aanpassingen die het AID-bestuur heeft moeten maken om de introductieweek in coronatijd door te laten gaan, vertelt voorzitter Jessie Beirnaert: ‘Door het totale aantal deelnemers te verdelen over twee keer vier dagen, creëer je ruimte.’

‘We hebben het programma bovendien zo vormgegeven dat er altijd op hetzelfde moment drie programmaonderdelen zijn,’ vervolgt Beirnaert. ‘Dus je hebt per locatie slechts een derde van die groep. De groepen rouleren, zodat iedereen wel gewoon elk

onderdeel kan doen. We geven het zo vorm dat het aan de RIVM-richtlijnen voldoet.’

GEEN CANTUS

Sommige klassieke AID-onderdelen zijn lastig om op te splitsen en worden naar online verplaatst. ‘Ter vervanging van Crossing Borders houden we online een interactieve pubquiz.’ Andere activiteiten, zoals de cantus, gaan dit jaar niet door. ‘Een cantus op anderhalve meter met bier—we hadden het héél graag gewild maar dat kan gewoon niet.’

Ook in de avond zal de AID anders zijn. ‘Er zijn ’s avonds geen fysieke verenigingsfeesten. De verenigingen moeten dus ook nieuwe manieren verzinnen om zich voor te stellen aan de nieuwe lichting studenten. We zijn aan het kijken met de verenigingen wat er wél mogelijk is. Kunnen eerstejaars straks bijvoorbeeld toch langgaan op de sociëteit.

FOTO: MARIE HOFSTEENGE

▲ Dit jaar geen biercantus tijdens de AID.

DENKEN IN MOGELIJKHEDEN

Door de maatregelen zijn er straks hooguit driehonderd AID-lopers tegelijkertijd op de campus, zegt Beirnaert. ‘Verspreid over Forum, Orion en Leeuwenborch. Andere groepjes hebben dan bijvoorbeeld sportdag of een fietstour. Zo kunnen we ons zo goed mogelijk aan de anderhalve meter richtlijn houden.’

Het AID-bestuur probeert te denken in mogelijkheden, aldus Beirnaert. ‘We kijken vooral naar wat wél kan: eerstejaars leren nog steeds mensen kennen, hun studie kennen, de stad kennen en alles wat Wageningen te bieden heeft. Als dat fysiek niet mogelijk is vanwege de coronamaatregelen, zorgen we voor een zo goed mogelijk alternatief.’ **EM LZ**

MEANWHILE IN... THE USA

‘The success of the BLM movement is no excuse to become complacent’

The death of George Floyd at the hands of a white police officer on 25 May this year sparked a renewed discussion about police brutality, Black Lives Matter and (institutional) racism. In response, protest erupted, not only in the United States, but all over the world.

‘I first became aware of the Black Lives Matter (BLM) movement after the murder of Eric Garner in 2014, but I didn’t become fully aware of the African American reality until I studied under Dr. Steven Millner at San Jose State University in California. Then I began to see the United States in its true colours. I think the BLM movement, along with my education in The States and Wageningen, taught me that we ought to do things with the people we are doing it for, as opposed to doing it for them.

Shou De Zhang (25), an MSc Tourism, Society and Environment student, reflects on the current situation in his home country.

I am fortunate enough to be surrounded by friends who acknowledge that being born with a white skin comes with its privileges. That is different

PHOTO: SHUTTERSTOCK

from my family though. They grew up away from these discussions of race. Moving to the United States meant they became entangled in these topics while they received most of their information from media sources in Chinese. Before I began the discussion with them on the racial issues in America, they were genuinely afraid of the BLM movement because of what they had previously read on WeChat.

The system of white privilege has been operating since the founding of America. The BLM movement is the result of hundreds of years of civil rights movement and I think it will definitely make a change. However, the success of it is not the final chapter of the civil rights movement. This is a moment to celebrate, but it is not an excuse to become complacent.’ **EM**

No rose garden

My PhD is an intense period with many ups and downs which sometimes push me to my limits. But at the end of the day it is a great experience and it gives me the chance to grow on so many levels that go beyond scientific skills.

I knew doing a PhD would be tough, but there were many challenges I did not foresee when I started. I was prepared for the hard work but not for how little reward I would get for my efforts. I have to deal with failure, solve problems and constantly shift my schedule because of unforeseen obstacles. To do this, I need to make decisions on the spot but I will only see whether my attempts worked after continuing my exper-

iments for weeks. But despite all my efforts, many things go wrong, and results are rare.

STRONGER

This can put me under a lot of pressure at times, as what counts most as a scientist are the results I produce. But 'what doesn't kill you

'Thanks to my peers I learned that failure is a normal part of science'

makes you stronger' and that is absolutely true for my PhD experience. Luckily, I work in a great research group with good role mod-

els, and WUR puts a lot of effort into employee well-being too. There are many opportunities for me to learn about stress management and self-development. This has made me more confident and resilient in the face of the many challenges at work. But I benefit from these lessons in my private life as well.

GREAT COLLEAGUES

In my lab, I am surrounded by great people who I can always talk to, either to blow off steam or get some advice on dealing with the pressure. When I first experienced failure in my experiments, I thought these reflected my skills. But thanks to my peers I learned that failure is a normal part of science. Furthermore, I have

BLOG

Katrin Heidemeyer is a PhD student at the Biochemistry Laboratory, where she unravels the mysteries surrounding the plant hormone auxin.

learned to communicate better and to work together with people of many different nationalities. Everyone is eager to help their colleagues when they need it, but we also come together to celebrate our victories. These experiences bring us closer together and some of my colleagues have become good friends. I have got so much out of the PhD experience and look forward to sharing more stories soon. 📌

Wageningen **in'to** Languages
opens up new worlds

In'to summer school
Start Juni - Augustus 2020

Registreer nu!

- Engels
- Vreemde talen: Frans, Chinees, Spaans, Russisch, Italiaans, Duits, Arabisch, Japans
- Nederlands
- Communicatietrainingen
- Intensieve schrijfweek voor promovendi en postdocs

'Language is the gateway to understanding a culture'

www.wur.eu/into

 GradLife

Masterstudent!

Studeer jij deze zomer af?

Neem dan deel aan onderzoeksproject GradLife!
Onderzoek naar de transitie van student naar alumnus.

Met deelname ...

- ... krijg je inzicht in je eigen persoonlijkheid!
- ... verdien je tot €56 en maak je herhaaldelijk kans op extra vergoedingen t.w.v. €10/€15!
- ... draag je bij aan wetenschappelijk onderzoek!
- ... ontvang je nieuwe inzichten en informatie over je mede-alumni!

Meer weten of meedoen?

www.tilburguniversity.edu/gradlife

 TILBURG UNIVERSITY

Dr. Anne Reitz &
Dr. Lotte van Doeselaar
Contact: gradlife@uvt.nl

In memoriam

Jacqueline Bloemhof

Op 5 juni 2020 is tot onze grote droefenis prof. dr. Jacqueline Bloemhof overleden. In september 2019 moest

Jacqueline door ziekte vervroegd afscheid nemen van haar rol als leerstoelhouder Operations Research & Logistics (ORL).

Na haar PhD in Wageningen werkte Jacqueline aan de Erasmus Universiteit Rotterdam en in 2009 kwam ze terug in Wageningen, bij de leerstoelgroep ORL. Hier werd Jacqueline in 2014 persoonlijk hoogleraar en in 2016 leerstoelhouder. Ze heeft nationale en internationale erkenning verworven voor haar bijdragen op het gebied van duurzame logistiek. Ze is vanaf het begin een drij-

vende kracht geweest van het Closed-Loop Supply Chain netwerk en de Europese werkgroep rond Sustainable Supply Chains. Nationaal identificeerde ze zich met haar lidmaatschap van Het Groene Brein en haar rol als Principal Investigator bij het AMS instituut. Ze bouwde graag bruggen naar andere wetenschappelijke gebieden in onderzoek en onderwijs. In Wageningen stond ze mede aan de wieg van de nieuwe Master Biobased Sciences en droeg ze enthousiast bij aan online onderwijsprogramma's. Ze heeft veel betekend voor studenten die haar vakken volgden.

Jacqueline was doortastend als leidinggevende, stond voor haar mensen en durfde beslissingen te nemen. De groep was belangrijk voor haar. Jacqueline was een begeleider die vertrouwen had in de capacitei-

ten van de mensen waarmee ze werkte en waarmee je niet alleen kon praten over werk en alles wat daarbij hoort, maar ook over de wereld en het leven. Jacqueline heeft veel voor de groep betekend. Organisatorisch hadden we al afscheid genomen maar ze bleef waardevol bijdragen waar het kon.

Jacqueline was een inspirerende, gedreven collega, een harde werker, ambitieus, positief ingesteld, altijd erg zorgzaam voor studenten en promovendi. Een fijne collega en goede vriendin is niet meer. Wij wensen haar familie heel veel sterkte in de komende tijd.

Namens haar collega's van de leerstoelgroep Operations Research and Logistics en de directie van het departement Social Sciences.

Mededeling

Student Council 2020/2021 - election result

On 2 June 2020, the results of the SC election were determined and announced. The 12 seats will be divided as follows: CSF 1 seat, S&I 4 seats and VeSte 7 seats. The following candidates have been elected as members of the Student Council 2020/2021: Ruth Amoako-Adusei for CSF; Lan Rajlic, Chenyue Li, Tamkin Haider and Ardha Vashti for S&I; Wieb Devillee, Jette Breedijk, Irene van der Boom, Marieke van Von-

deren, Sam Hoogaars, Renee Rooijackers and Judith Kikkert for VeSte.

Agenda

Woensdag 24 juni, 20.00-21.00

Livestream debat: Wageningen na corona. Loopt onze studentenstad leeg? De impact op Wageningen als studentenstad (voertaal NL)

Het effect van de coronapandemie op de wereld is enorm. Welke effecten zien we in onze stad? De universiteit blijft tot februari 2021 deels haar onderwijs online aanbieden. Heeft dit

besluit effect op het aantal studenten? Kijk en praat mee via de livestream. Aan het debat nemen deel Arnold Bregt (decaan WUR), Sammy Xie (Student Alliance Wageningen), Wouter de Ronde (Ceres), Bart van As (Idealis), Anne Janssen (wethouder wonen) en Casper Bijl (café Loburg). Gespreksleiders zijn Tutku Yuksel en Eric Wijnacker. 'Woensdag Debatdag' organiseert een serie van drie debatten over de impact van het virus op Wageningen. Meer info op

WWW.BBLTHK.NL/WOENSDAGDEBATDAG

Iedere 2 weken
**RESOURCE
IN DE BUS?**

**KIJK OP RESOURCE-ONLINE.NL
EN NEEM EEN ABONNEMENT!**

RESOURCE
Voor iedereen van Wageningen University & Research

Colofon

Resource is het onafhankelijke medium voor studenten en medewerkers van Wageningen University & Research. *Resource* brengt nieuws, achtergronden en duiding. Op resource-online.nl verschijnen dagelijks nieuwe berichten. Het magazine verschijnt tweewekelijks op donderdag.

Redactieadres

Droevendaalsesteeg 4,
6708 PB Wageningen
(Atlas, gebouw 104, bode 31)
Postbus 9101, 6700 HB Wageningen
Secretariaat: Thea Kuijpers,
resource@wur.nl, 0317 484020
Website: www.resource-online.nl
ISSN 1389-7756

Redactie

- Willem André (hoofdredacteur)
willem.andree@wur.nl, 0317 483774
- Helene Seevinck (eindredacteur)
Helene.seevinck@wur.nl, 0642220084
- Roelof Kleis (ecologie, sociale wetenschappen, campusontwikkeling)
roelof.kleis@wur.nl, 0317 481721
- Tessa Louwerens (dier, voeding),
tessa.louwerens@wur.nl, 0317 481709
- Albert Sikkema (plant, dier, organisatie)
albert.sikkema@wur.nl, 0317 481724
- Luuk Zegers (studenten en onderwijs)
luukfl.zegers@wur.nl, 0317-486002
- Coretta Jongeling (social media)
coretta.jongeling@wur.nl, 06-422220078

Aan Resource werken mee

Guy Ackermans, Hannah Begemann, Bregje van der Bolt, Guido Camps, Evelien Castrop, Cathy Chen, Inge Corino, Rijk Dersjant, Tim den Duij, Marieke Enter, Donatella Gasparro, Anna den Hartog, Katrin Heidemeyer, Gina Ho, Hoger Onderwijs Persbureau (HOP), Femke Janssen, Clare McGregor, Sven Menschel, Emma Mouthaan, Henk van Ruitenbeek, Julia Schäfer, Monique van Schie, Konstantina Togka, Inge van der Wal, Clare Wilkinson, Nicole van 't Wout Hofland, Geert van Zandbrink

Vormgeving

Geert-Jan Bruins, Paul Gerlach, Alfred Heikamp

Druk Tuijtel, Hardinxveld-Giessendam

Abonnement

Een abonnement op het magazine kost €59 (buitenland €135) per academisch jaar. Opzeggen voor 1 augustus.

Advertenties

Extern: Bureau van Vliet, l.paap@bureauvanvliet.com, 023 5714745

Deadline

Deadline aanlevering serviceberichten: uiterlijk een week voor verschijningsdatum. De redactie behoudt zich het recht voor berichten te redigeren en/of in te korten.

Uitgever

Sander Fransen a.i., Corporate Communications & Marketing Wageningen University & Research

>>TYPICAL DUTCH

ILLUSTRATIE: HENK VAN RUITENBEK

Duizend manieren om 'dag' te zeggen

Toen ik naar Nederland verhuisde, wilde ik de taal graag goed begrijpen en spreken. In het begin was het natuurlijk moeilijk om vloeiend te spreken en om de juiste uitdrukkingen op het juiste moment te gebruiken.

Het liefst probeerde ik alle nieuwe Nederlandse woorden en zinnen uit tijdens het badmintonnen. Zo leerde ik de taal en de sport tegelijkertijd te beheersen en ik hoopte slagvaardig over te komen met mijn nieuw geleerde Nederlands. Het ging best goed, totdat we elkaar na het sporten gedag zeiden. Afscheid nemen van mijn teamgenoten was altijd weer een uitdaging. Welk woord was het juiste om te gebruiken? Ik deed mijn best, maar tevergeefs. Ik meende te hebben begrepen dat de standaard woorden om afscheid te nemen 'dag' of 'doei' zijn. Maar tot mijn verbazing hoorde ik elke keer wanneer ik afscheid nam, een ander woord als reactie op mijn 'doei' of 'dag'. Op mijn 'dag' antwoordden ze met 'doeg', als ik 'doei' zei, dan was het 'tot ziens' of weer wat anders. Was mijn 'doei' of 'dag' niet geschikt? Had ik toch beter 'ajuuus' kunnen zeggen of 'houdoe'? Wat was de juiste afscheidsgroet? Na een tijdje had ik er genoeg van en durfde ik het te vragen aan mijn sportmaatje Jan. Zijn antwoord vond ik echt heel interessant. Jan zei: 'Tsja, we willen niet hetzelfde als reactie terug zeggen, maar we willen ons onderscheiden en speciaal zijn. Hetzelfde terug zeggen zou saai zijn en we zijn niet saai.' Inmiddels heb ik ook deze prachtige manier geadopteerd en heb ik een aantal varianten van 'doei', 'dag', 'tot ziens', 'de groeten' en 'tot zo' klaar als ik van iemand afscheid neem. Mijn repertoire aan afscheidsgroeten is enorm gegroeid. 📧 Jutta Wirth, post doc animal behavior uit Duitsland

'Was mijn 'doei' of 'dag' niet geschikt? Had ik toch beter 'ajuuus' kunnen zeggen of 'houdoe'?'

Heb jij een leuke anekdote over een typisch Nederlands gebruik? Stuur die dan naar ons op! Beschrijf jouw kennismaking met de Nederlandse cultuur in maximaal 300 woorden. Stuur de tekst, voorzien van jouw naam, leeftijd en studierichting of afdeling op naar Resource@wur.nl en verdien 25 euro en iets lekkers.